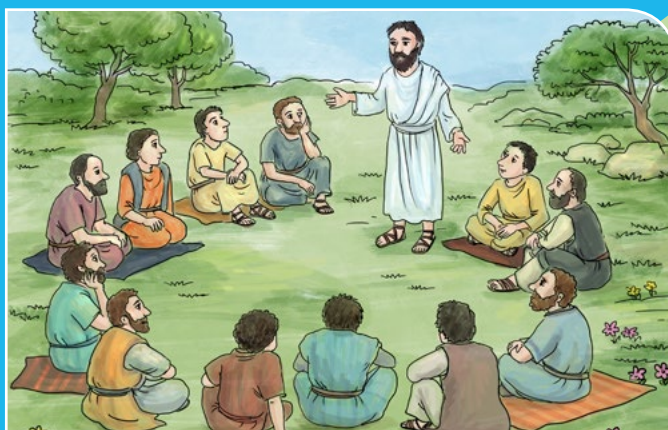

Segédanyagok az óvodai hitéleti neveléshez

4.

Isten gondviselése
Máté evangéliuma 6,25–34

**Segédanyagok
az óvodai hitéleti neveléshez**

4.

Segédanyagok az óvodai hitéleti neveléshez 4.

Isten gondviselése
Máté evangéliuma 6,25–34

Budapest, 2023

SEGÉDANYAGOK AZ ÓVODAI HITÉLETI NEVELÉSHEZ 4.

A kiadvány az óvodai hitélet támogatására készült. Digitális segédanyag.
Az itt található feladatok az RPI digitális feladatbankban is megtalálhatók.
Így egyedi feladatlapok is összeállíthatók, a csoport igényeinek megfelelően.

Digitális feladatbank elérhetősége: <https://rpi-feladatbank.reformatus.hu/#/login>

Az összeállítás célja az egyházi és az állami óvodákban történő hittanoktatás segédleteinek bővítése és az óvodapedagógusok hitéleti munkájának támogatása.

A kiadványból bármely részletnek az oktatási célon túli felhasználása csak a Kiadó és a Szerzők előzetes engedélyével lehetséges.

Bibliai idézetek forrása: Biblia. Revideált új fordítás (RÚF 2014),
Magyar Bibliatársulat.

Szerzők: Pluhár Gáborné Szűcs Enikő – Dr. Arany Erzsébet
A tanulmány bevezető részét írta: Dr. Szászi Andrea

ISBN 978-615-5388-18-7

Illusztrátor: Bódi Katalin
Tördelő: Rezessy Szabolcs
Pedagógiai lektor: Dr. Arany Erzsébet
Nyelvi lektor: Zimányi Noémi

© Pluhár Gáborné Szűcs Enikő, Dr. Arany Erzsébet, Dr. Szászi Andrea, 2023.

© Bódi Katalin, 2023.

© Református Pedagógiai Intézet, 2023.

Tartalom

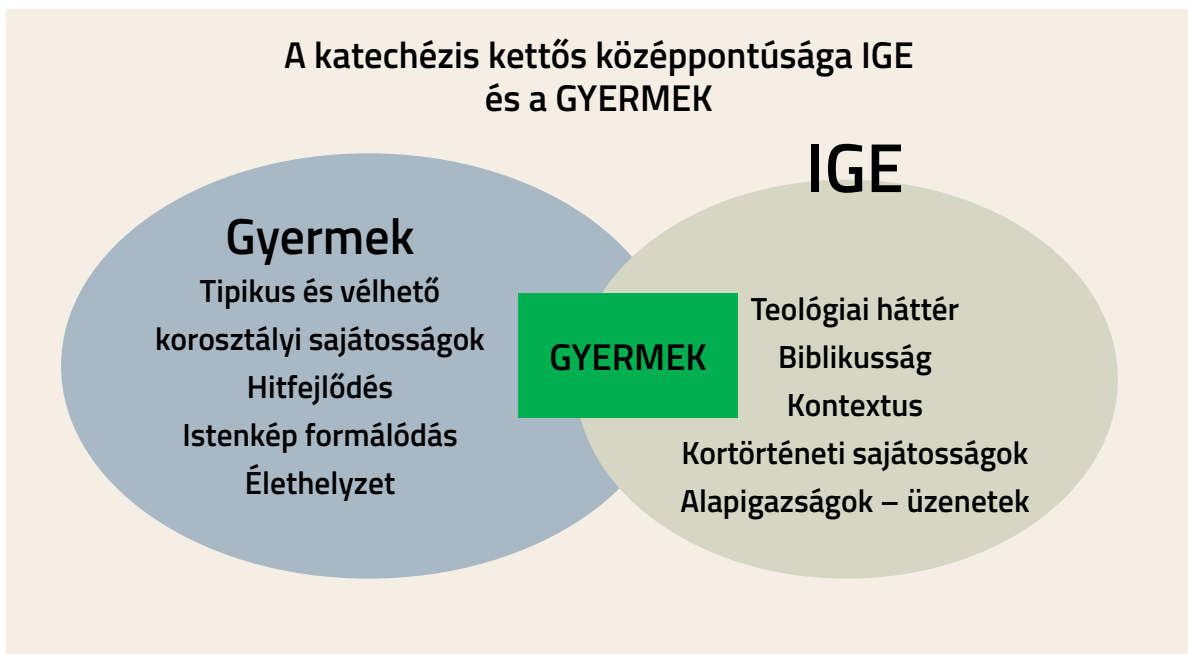
Bevezetés	9
Teológiai és valláspedagógiai szempontok bibliai történetekhez	9
A szakmai anyag rövid összefoglalása	11
I. TEOLÓGIAI SZEMPONTOK	12
1. A bibliai szakasz rövid összefoglalása – Máté 6,25–31	12
2. A bibliai szakasz elhelyezése a bibliai könyvben, a Szentírás egészében	12
3. Kortörténeti információk	13
3.1 Égi madarak	13
3.2 Vetés, aratás, csűrbe gyűjtés	13
3.3 A mező füve, a mező liliomai	14
3.4 Ruházat, ruházkodás	15
4. Teológiai mondanivaló és életkérdések	15
4.1 A gondviselés	15
4.2 Mit tanít a Biblia az aggodalmaskodásról?	16
4.3 Isten országa	16
4.4 Hogyan szól az Ige hozzánk? Milyen üzenetet rejt számunkra?	16
II. VALLÁSPEDAGÓGIAI SZEMPONTOK – KAPCSOLÓDÁS A 3-6 ÉVES GYERMEK VILÁGÁHOZ	18
1. A 3-6 éves gyermekek hitének általános jellemzői	18
1.1 Intuitív – projektív hit	18
1.2 Az istenkép fejlődése	18
2. Az Isten gondviseléséről szóló igeszakaszhoz kapcsolódó valláspedagógiai szempontok	19
2.1 A sokszínű, érdekes világ – érdeklődés, felfedezés, rácsodálkozás	19
2.2 Isten szeretett alkotása vagyok – fontos vagyok én is – éntudat, énejlődés, önértékelés	19
2.3 Gondoskodnak rólam és én is gondoskodhatok	20
2.4 Isten segít, amikor félünk és aggodunk – biztonságérzet és bizalom	20
2.5 Isten közelségének átélése	21
III. SZEMPONTOK ÉS FELADATOK AZ ISTEN GONDVISELÉSE TÉMÁJÁNAK FELDOLGOZÁSÁHOZ	25
Valláspedagógiai kapcsolódás a témához	26
IV. FELADATOK RAJZAI	33

Bevezetés

Teológiai és valláspedagógiai szempontok bibliai történetekhez

Az anyag célja a hitéleti neveléssel foglalkozó óvodapedagógusok, az óvodai hittanoktatás területén szolgáló hittanoktatók és lelkészek munkájának segítése.

Amikor a bibliai történetek üzenetét szeretnénk átadni az óvodáskorú (3-6 éves) gyermekeknek, akkor kettős szempontrendszerre tekintünk. Egyrészt a bibliai történet teológiai háttere áll előttünk, másrészt a gyermek életkori, fejlődéslélektani sajátosságaihoz igazodunk. E két terület metszetében keressük az üzenetet, amelyet, munkánkat megáldva, a Szentlélek Isten képes igazán eljuttatni hallgatóinkhoz.

Az első, áttekintő oldalon találunk egy rövid összefoglalást az adott bibliai történet fő mondanivalójáról, néhány kiemelt teológiai hangsúly, a hozzájuk kapcsolódó, felnőttekben megfogalmazódó életkérdések és a bibliai történethez kötődő valláspedagógiai szempontok feltüntetésével.

A teológiai és valláspedagógiai szempontok részletes kifejtése keretében sor kerül a bibliai történet rövid összefoglalására, a bibliai szövegkörnyezetben való elhelyezésére, a fő mondanivaló megfogalmazására. Kortörténeti sajátosságok, helyszínek bemutatása segíti a további megértést, majd a kiemelt teológiai hangsúlyokról olvashatunk. Az összefoglaló táblázat tovább vezet a teológiai mondanivaló megértésétől saját életkérdéseinkhez, és a 3-6 éves gyermekek világához való kapcsolódáshoz. A második nagy egységben először a kisgyermekek hitének általános jellemzőire figyelünk, majd az adott bibliai történet kapcsán felmerülő valláspedagógiai szempontokhoz közelítünk.

Végül a bibliai történethez kapcsolódó feladatokat találunk, a feldolgozást segítő kérdésekkel és szempontokkal. A feladatok leírása után szerepelnek a hozzájuk tartozó rajzok és megoldókulcsok.

¹ Dr. Szászi Andrea: Bibliai történetek, egyházi témák az óvodában

A szakmai anyag rövid összefoglalása

A Máté evangéliuma 5-7. része a Hegyi beszéd nevet kapta. A többi evangéliumban nem szerepel ilyen formában, csak a Lukács evangéliuma 6. fejezetében, a „mezei prédikációban” találunk néhány hasonló részletet. Jézus nyilvános munkálkodása az emberek között ezzel a beszéddel kezdődik. Nem tudhatjuk pontosan, melyik hegy lehetett az, ahol Jézus elmondta beszédét. A Hegyi beszéd tanítása elsősorban Jézus tanítványainak, azután a Jézus szavára bizalommal váró tömegnek, végül egész Izráelnek és minden idők egyházának szól. Nem közvetlenül a Jézust még nem ismerő kívülállókhöz fordul. Először a már új életben járó, Krisztust követő embereket tanítja, akiken keresztül eljuthat Jézus szava, üzenete a többi emberhez is.²

A Hegyi beszéd egyik szakasza Jézusnak az Isten gondviseléséről szóló tanítása. Jézus arra biztatja hallgatóit, hogy ne aggódjanak életük alapvető szükségletei felől. A mennyei Atya szeretetére, gondoskodására mutat a növényvilág és az állatvilág példáival. Isten táplálja az ég madarait, pedig azok nem vetnek, nem aratnak. Az ember ezeknél a teremtményeknél is értékesebb Isten számára. A mező liliomainak, virágainak, fűvének elevevénye, szépsége is Isten ajándéka. Nem hasonlítható hozzá még a híres Salamon király pompája sem. Ahogyan a növényekre és az állatokra, az emberre is érvényes Isten gondoskodása, ezért az aggodalom helyett Isten országának keresését ajánlja Jézus. Aki Istent keresi, bízhat abban, hogy a mennyei Atya mindenről tud, amire az embernek szüksége van.

A következő táblázatban együtt láthatjuk a bibliai szakaszból kiemelt teológiai hangsúlyokat, a felnőtt szemével megfogalmazódó életkérdéseket, és a 3-6 éves gyermekek világához való kapcsolódásunk valláspedagógiai szempontjainak összefoglalását.

	Teológiai hangsúlyok	Életkérdések a felnőtt szemével	Valláspedagógiai szempontok: kapcsolódás a kisgyermekhez (3-6 év)
1.	A gondviselés	Melyek az én életemben Isten gondoskodásának jelei? Mit jelent számomra a mindennapokban az a hit, hogy Isten gondviselő Úr? Miben segít ez nekem? Hogyan élem meg a másokról való gondoskodás feladatát?	A sokszínű, érdekes világ – érdeklődés, felfedezés, rácsodálkozás Isten szeretett alkotása vagyok – fontos vagyok én is - éntudat, önfejlesztés, önértékelés Gondoskodnak rólam és én is gondoskodhatok
2.	Mit tanít a Biblia az aggodalmaskodásról?	Melyek azok a dolgok, amelyekért aggódom? Hogyan tudok békességre találni aggodalmaim között? Mivel tudom biztatni a körülöttem élő aggódó embereket?	Isten segít, amikor félünk és aggódunk - biztonságérzet és bizalom
3.	Isten országa	Milyen helyzetekben élem át leginkább Isten közelségét? Mit tehetek azért, hogy Isten országát keressem, egyre közelebb kerüljek hozzá? Hogyan gondolok Isten eljövendő, örökkévaló országára?	Isten közelségének átélése – hitéleti nevelés, istentisztelet élménye, imádságra nevelés

² Varga: Máté evangéliuma, 4.

I. TEOLÓGIAI SZEMPONTOK

1. A bibliai szakasz rövid összegzése – Máté 6,25–31

Jézus arra biztatja hallgatóit, hogy ne aggódjanak életük alapvető szükségletei felől. A mennyei Atya szeretetére, gondoskodására mutat a növényvilág és az állatvilág példáival. Isten táplálja az ég madarait, pedig azok nem vetnek, nem aratnak. Az ember ezeknél a teremtményeknél is értékesebb Isten számára. A mező liliomainak, virágainak, fűvének elevensége, szépsége is Isten ajándéka. Nem hasonlítható hozzá még a híres Salamon király pompája sem. Ahogyan a növényekre és az állatokra, az emberre is érvényes Isten gondoskodása, ezért az aggodalom helyett Isten országának keresését ajánlja Jézus. Aki Istent keresi, bízhat abban, hogy a mennyei Atya mindenről tud, amire az embernek szüksége van.

2. A bibliai szakasz elhelyezése a bibliai könyvben, a Szentírás egészében

Amíg a Szentírás első nagy egysége, az Ószövetség Istennek a választott, zsidó néppel kötött szövetségéről, Isten hűségéről és a nép történetéről szól, addig az Újszövetség arról tanúskodik, hogy Isten szeretete Jézus Krisztus által az egész világhoz, minden néphez eljutott. Az evangélium, vagyis az örömhír mindenkire érvényes: a Jézus Krisztusba vetett hitben bűnbocsánat és örök élet várja az Istenhez forduló embert.

Az Újszövetség első három könyvét – Máté, Márk és Lukács evangéliuma – szinoptikus evangéliumoknak nevezzük. A szinoptikus szó „együtnézőt” jelent. Az egyes könyvek ugyanazt a történetet, Jézus földi életének eseményeit, tanításait írják le. Először a Márk evangéliumát írták meg, majd erre építhetett Máté, később Lukács is. Azonban mindhárman sajátos hangsúlyokat helyeztek el, amikor a mondanivalót megfogalmazták hallgatóik számára.³

A Máté evangéliumának az a szándéka, hogy Jézust mint az Ószövetség megígért Messiását mutassa be. Igyekszik megmagyarázni, hogy bár Jézus más volt, mint amilyenek a zsidók várták, Ő a Messiás.⁴ Jézus Krisztusban Izráel királyát állítja elének, Aki beteljesíti a népnek tett ősi ígéretek. Erről szólnak Jézus egyes tettei és életének egésze is.⁵

A Máté evangéliumának szerzője Jézus tanítványa, Máté apostol lehetett. A zsidók között, a zsidó-keresztyéneknek írta az evangéliumát Palesztinában, Kr. u. 70 előtt.⁶ Zsidó környezetet, szokásokat feltételez, nem magyarázza, hanem feltételezi az arám szavak, nevek ismeretét. A törvény elvárásai szerint kerüli Isten nevének kimondását. Jézus tanításait nagy beszédgyűjteményekben tárja elének, ilyen a Hegyi Beszéd is.⁷

A Máté evangéliumának nagyobb szakaszai: Jézus születése, Jézus fellépése, a Hegyi beszéd, Jézus csodatételei, Jézus evangéliumának terjedése, Jézus útja Galileában és környékén, Jézus útja Galileából Jeruzsálembe, Jézus Jeruzsálemben, Jézus szenvedése és halála, Jézus feltámadása.⁸

A Máté evangéliuma 5-7. része a Hegyi beszéd nevet kapta. A többi evangéliumban nem szerepel ilyen formában, csak a Lukács evangéliuma 6. fejezetében, a „mezei prédikációban” találunk néhány hasonló részletet. Jézus nyilvános munkálkodása az emberek között ezzel a beszéddel kezdődik. Nem tudhatjuk pontosan, melyik hegy lehetett az, ahol Jézus elmondta beszédét. Hallgatósága az Őt

³ Szabó, Csaba: *Lukács evangéliuma*, in: Pecsuk, Ottó (szerk.): *Bibliaismereti kézikönyv*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2004, 486.

⁴ Uo., 454.

⁵ Varga: *Máté evangéliuma*, 4.

⁶ Szigeti: *Máté evangéliuma*, 455.

⁷ Szigeti: *Máté evangéliuma*, 459.

⁸ Szigeti: *Máté evangéliuma*, 455-459.

követő sokaság, külön kiemelten a tanítványok, valószínűleg még nem mind a tizenketten. A Hegyi beszéd tanítása elsősorban Jézus tanítványainak, azután a Jézus szavára bizalommal váró tömegnek, végül egész Izráelnek és minden idők egyházának szól. Nem közvetlenül a Jézust még nem ismerő kívülállókhoz fordul. Először a már új életben járó, Krisztust követő embereket tanítja, akiken keresztül eljuthat Jézus szava, üzenete a többi emberhez is.⁹

A Hegyi beszéd kezdetén a nyolc boldogmondás elgondolkodtat arról, vajon kik az igazán boldogok. Ezután Jézus az ószövetségi törvény fontos részeit magyarázza, és a teljes szeretet gyakorlását várja el a parancsolatok megtartásában. Itt találkozunk a „Miatyánkkal” mint az imádkozás helyes példájával. Olvashatunk arról, mi az, ami Jézus szerint a legfontosabb az ember számára, beszél az igazi kincsről, a helyes útról. A kősziklára épített ház példázatával rámutat arra, hogy annak az embernek nyugszik jó alapokon az élete, aki hallgatja Isten Igéjét és meg is tartja, életében megvalósítja azt. Fontos mondata az arany szabály: „Amit csak szeretnétek, hogy az emberek tegyenek veletek, mindenben ugyanúgy tegyetek ti is velük.” (Máté 7,12). E tanítások sorában találjuk az aggodalmaskodásról és a gondviselésről szóló szakaszt is.¹⁰

3. Kortörténeti információk

Isten gondviselő szeretetének bemutatására, szemléltetésére Jézus az izráéli emberek számára a hétköznapi életből ismert dolgokra mutat. Ezek a mindennapi életben látható élőlények, jelenségek kézzelfogható közelségből, érthető módon beszélnek a gondoskodó Istenről és a védelme alatt élő emberről.

3.1 Égi madarak

A Bibliában többször is olvashatunk olyan szakaszokat, amelyekből láthatjuk, hogy az izráéliek milyen szeretettel, gondosan figyelték az állatokat. Salamon sok példabeszéde, hasonlata beszél állatokról, madarak különleges tulajdonságairól. A Szentírás a költöző madarak, közöttük a darvak, a gólyák vonulását állítja példaként elének. Ahogyan a madár ismeri a maga idejét, az embernek is fel kell ismernie a megfelelő időket és alkalmakat. Isten fűrjekkel táplálta vándorló népét a pusztában. A galamb a Szentlélek, a szelídség és a béke jelképe. A veréb szó héber megfelelője összefoglaló megnevezés is egyben a madarakra. Maga a veréb egyszerűségével Isten gondviselő szeretetéről is beszél – sok volt belőle, olcsón meg lehetett vásárolni. Az izráéliek az áldozat bemutatásához vásároltak állatokat, madarakat is. Hitük szerint az állatáldozat az őszinte bűnbánattal együtt Isten bocsánatát eredményezi. Ezért olvashatunk az olcsón megvásárolható verébről is, amelyről gyakorisága és kicsiny értéke ellenére is gondoskodik Isten, mindene megvan, amire szüksége van.¹¹

3.2 Vetés, aratás, csűrbe gyűjtés

Különleges Jézus tanításának gondolata – a madarak nem vetnek, nem művelik a földet, mégis megvan a szükséges eledelük. Az embernek is Isten segít ebben, ám el kell végeznie a maga feladatát. A betevő falatról, a mindennapi kenyérről való gondolkodás alapja volt az is, hogy a föld Izráelben nem lehetett magántulajdon. A földet Isten ajándékának tekintették, az egyes törzsek birtokolták. Úgy osztották szét használatra, hogy a törzsek birtokállománya ne változhasson a többiek javára. Eladni nem volt szabad, legfeljebb zálogba adni, s még a zálogba adott föld is visszakerült a használójához az „elengedés esztendejében”, amikor minden adósságot el kellett engedni. Ezek a törvények gondoskodtak arról, hogy a nép körében ne legyen szűkölködő.

⁹ Varga: *Máté evangéliuma*, 4.

¹⁰ Bartha, Tibor (szerk.): *Keresztyén Bibliai Lexikon*, Kálvin Kiadó, Budapest, 1993, 585-589.

¹¹ Bartha (szerk.): *Keresztyén Bibliai Lexikon*, 44-70.

Kánaán földjén, ahol Izráel népe élt, nagy gondot kellett fordítani a talaj megmunkálására. A munkálatokat az időjáráshoz igazították. Az eső nélküli évszak, amely májustól októberig tartott, alkalmatlan volt a földművelésre. Először a korai esők előtt szántották fel a földet, hogy az minél több vizet felfogjon. Másodszer akkor, amikor az esőzés elkezdődött, hogy porhanyósabbá tegyék a talajt. Hegyen, köves vidéken ásóval, kapával dolgoztak, a síkságon ekével. Ökrökkel, tehenekkel, vagy szamarak segítségével szántottak.

A vetés többféle módját is gyakorolták. Előfordult, hogy előre elszórták kézzel a magot, aztán szántották be a földbe. Máskor a felszántott földre hintették a magot, vagy az eke után a barázdába szórták. A vetést a korai esők idején, november elején kezdték el. a kései, tavaszi vetés januárban, februárban történt. A gabona fejlődése áprilistól májusig tartott. Így áprilisban kezdődhetett el az aratás, amelyet istentisztelettel, ünnepléssel nyitottak meg. A terményt sarlóval vágják le. Az aratót követte a marokszedő, aki kis kérékbe kötötte a levágott gabonát. Tizenöt kéréket egy keresztbe raktak össze. A keresztet a mezőn csószók őrizték, védték a tolvajoktól és a madaraktól. A nehéz, fárasztó munkát énekelve végezték, mert az aratás az öröm ideje volt. A tehetősebbek napszámosokkal arattak. Az aratás a legszegényebbek számára is elhozta a kenyérnek való megszerzésének idejét. A nagyobb búzátáblák széléit nem volt szabad learatni, az elhullott kalászokat is ott kellett hagyni a rászorulóknak részére.

Az aratáskor összegyűjtött gabonát egy sziklás, vagy laposra dőngölt helyen, a szérún csépeleték ki. Egy alkalmas szerszámmal vagy bottal kiverték a magot a kalászból, vagy szekérral jártak rajta, hogy a kerék alatt összetört kalászból kihulljon a mag. Ezután szórólappal, villával szórták a kicsépelet gabonát a szélben, hogy a szél felkapja a fölösleges pelyvát, és tisztán megmaradjanak a magok. Rostálták is, hogy még tisztább legyen, majd eltárolták a terményt nagy korsókban, hombárokban. Emellett azonban vermeket és csűröket is használtak a gabona tárolására. Az ügyesen elkészített vermeket kőlappal zárták. Ezekben akár negyven évig is eltarthatták a terményt. A csűrök kúp alakú épületek voltak, amelyekbe felülről öntötték a gabonát és alul szedték ki egy ajtón keresztül.¹²

3.3 A mező füve, a mező liliomai

A növényvilág sokfélesége, pompája Isten teremtő gazdagságáról beszél. Olvashatunk a Szentírásban fákról, cserjékről, szántóföldi, kerti növényekről, gyümölcsfákról, füvekről és virágokról is.

A Biblia tágabb értelemben fűnek nevez minden alacsony, nem fás zöld növényt, szűkebb értelemben pedig az őszi, korai esők hatására sarjadó fűvet. Az első esők után a fűvet lekaszálják, hogy újra növekedhessen. Ilyenkor ki van téve a nyári forró keleti szél pusztításának, amely néhány óra alatt is teljesen felperzselheti. Ha nem volt szükség az elszáradt fűre, a cséplésnél megmaradt pelyvára, akkor elégették. Ezért a zöldellő fű a viruló élet, az elszáradt fű pedig az emberi élet törékenységének jelképe.

Palesztinában sokféle virág van, de a Biblia keveset említ név szerint. A liliom egyrészt az egyik legszebb vadvirág megjelölése, amelynek fehér színe, kellemes illata van, és a „Libánon lilioma” nevet kapta. Másrészt olvashatunk a síkságon elterjedt nárciszféléről, a „völgyek liliomáról”. A Hegyi beszédben valószínűleg általános értelemben, összefoglaló, virágokra vonatkozó utalásként van szó liliomról. Egyes magyarázók pedig arra gondolnak, hogy Jézus a Galileában dúsan tenyésző, bíborvörös, alacsony mezei virágra, a kökörösre gondolhatott. A liliom forma gyakori díszítőelem volt, a jeruzsálemi templom oszlopfőit is díszítette.¹³

¹² Uo., 209-212.

¹³ Uo., 278.

3.4 Ruházat, ruházkodás

A ruházkodás az ember alapvető szükségleteihez tartozik. A ruha megvédi az embert az időjárás viszontagságaitól. Ezen kívül azonban megkülönböztető szerepe is volt. Utalt viselőjének szociális helyzetére, társadalmi rangjára, vallási hovatartozására, a papi vagy a prófétai szolgálatra. Az izráliek ruházkodására hatottak a környező népek szokásai. Időnként pedig a ruházkodás is kifejezte az ősök hitéhez való ragaszkodást.

A meleg éghajlatnak megfelelően az izráliek egyszerűen ruházkodtak. A férfiak és a nők ruházata a hasonlóságok mellett is lényegesen különbözött egymástól.

A legegyszerűbb ruhadarab a deréktól combközépig érő ágyékkötő volt. Ezen felül viselték a férfiak a „kuttónet” nevű ruhadarabot, amelyet a Biblia ruhának, ingnek, alsó vagy felsőruhának is nevez, attól függően, hogy vesznek-e még rá valamit. Ez a ruha lenvászonból készült, a fejnek és a karoknak megfelelő nyílással, és térdig, későbbi időkben bokáig ért. Óbabiloni hatásra divatos lett az előkelők között a színes, méretre szabott „kuttónet”. E fölött viselték a felsőruhát. A felsőruha a keleti ember ruházatának legfontosabb része. Kezdetben ez a ruhadarab egy gyapjúból készült szövetség volt, amelyet a testen körültekertek, a jobb váll alatt átvitték és a bal vállra simítva hordtak. Később köpeny, kabátszerű felsőruhát varrtak. Ez a ruhadarab jó meleg volt, egyszerre volt nappali öltözet, éjjeli takaró, és bő redői miatt teherhordó alkalmatosság. Munka közben otthon hagyták vagy letették, de az élethez nélkülözhetetlennek tartották, még a zálogba elvett felsőruhát is vissza kellett adni éjszakára a szegényeknek. A felsőruhának a leterítése valaki elé a rendkívüli tisztességet, hódolatot fejezte ki.¹⁴ A ruházat fontos része volt a lábbeli. Otthon, a sátorban, a lakásban mezítláb voltak, úton és munka közben bőrből készült sarut viseltek. A fejet és a nyakat kendővel, sállal védték. Használtak sapkát, ünnepeken turbánt is.

A nők a férfiakhoz hasonlóan tunikát, övet, felsőruhát és sarut hordtak. A különbség főleg abban állt, hogy a női ruhákhoz finomabb anyagokat használtak élénkebb színekkel. Az alsó ruha hosszú ujjú volt és földig ért. A nők fátyla egy fejkendőhöz hasonló, vállig vagy a csípőig érő ruhadarab volt. A mohamedánoktól eltérően nem állandóan viselték, csak különleges alkalmakkor és nyilvános helyeken.

Az egyszerű ruhák színe fehér, fekete, kék volt, a királyok, hadvezérek, dúsgazdagok előjoga volt a bíborszínű öltözet. A kezdeti egyszerű öltözködéssel szemben a tehetősek körében egyre inkább elterjedt a fényűzés, ami ellen a próféták gyakran felemelték szavukat.¹⁵

4. Teológiai mondanivaló és életkérdések

4.1 A gondviselés

A Biblia szerint a gondviselés azt jelenti, hogy Isten fenntartja, óvja és vezeti a teremtett világot, benne minden ember életét. Kezében van az élővilág minden titkával együtt, a népek sorsa, történelme. Emellett fontos számára minden egyes ember élete. Megmutatja jóakarátát, erejét a mindennapokban és a különleges, csodás események kapcsán is. Az Isten szeretetéről és gondoskodásáról szóló ígéreteknek nagy szerepük van az egész Szentírásban. Figyelmes szeretetének példája a legkisebb, legvédtelenebb állatokról való gondoskodás, az ég madarainak életben maradása. Gazdag, bőkezű gondoskodásának jele a virágok, a teremtett világ szépsége, változatossága. A liliomok pompája felülmúlja azt is, ahogyan a gazdagságáról híres Salamon király öltözködhetett.¹⁶

A hitünk alapjait összefoglaló konfirmációi kérdések a következőképpen fogalmazzák meg, mit is jelent a gondviselő Istenben hinni:

¹⁴ Uo., 468-469.

¹⁵ Uo., 443-444.

¹⁶ Uo., 527-528.

„20. Mi a gondviselésbe vetett hit?

Isten szeretetének állandó megtapasztalása. Az a boldog érzés, hogy életemet nem a vaksors, a végzet irányítja, hanem az én mennyei Atyám.

21. Mi a gondviselésbe vetett hit haszna?

Megszabadít 1. az aggodalmaskodástól, 2. a babonák sötétségéből, 3. az emberektől való félelemtől. 4. derűssé és hálássá tesz, 5. valamint reményt ad szívembe minden körülmény között.

22. Mi a gondviselésbe vetett hit kifejeződése?

Az imádság, szívemnek a mennyei Atya előtt való kiöntése.”¹⁷

A gondviselésbe vetett hit segít tehát abban, hogy örömeink és problémáink között is találjunk biztos lelki kapaszkodót. Ezt élhetjük át, amikor imádkozunk, gondolatainkkal Istenhez fordulunk. Ő a világ hatalmas Ura, Aki nem akar távol maradni tőlünk, hanem a saját mennyei Atyánknak szólíthatjuk Őt imádságainkban.

4.2 Mit tanít a Biblia az aggodalmaskodásról?

Az aggodalom nyugtalan, szorongó lelkiállapot. Együtt jár a félelemmel, a gonddal. Az oka lehet külső, a körülményekben gyökerező, vagy eredhet az ember belső lelki világából is. Fokozza a jelen, vagy a jövő kilátástalansága a szívben az aggodalmat. Az aggodalmaskodásunk olykor indokolatlan és túlzó. A Szentírás azonban nem azt hangsúlyozza, hogy ne aggódjunk fölöslegesen, hanem a bizalom és a reménység szerepére mutat rá. Istenben való bizalomra tanítanak és annak megerősítésében segítenek már az Ószövetség biztató gondolatai is: „Vesd az Úrra terhedet, és Ő gondot visel rád!” (Zsoltárok 55,23). Jézus pedig arra figyelmeztet a Hegyi Beszédben, hogy önmagában az aggodalmaskodás nem megoldás, nem oldja meg a problémákat. Arra tanít, hogy bízzunk a mennyei Atyában, Aki csodálatosan gondoskodik az emberről.¹⁸

4.3 Isten országa

A Biblia első nagy egysége, az Ószövetség számos helyen beszél arról, hogy Isten királyként uralkodik. Az Ő országa az Ő uralkodásának, hatalmának valóságát jelenti. Jézus tanításában az „Isten országa” és a „mennyeik országa” kifejezések központi szerepet kapnak. Egyrészt Jézus tanít arról, hogy egyszer majd eljön egy olyan tökéletes ország, amelyben semmi gonoszság és bűn nem lesz. Isten uralma tökéletesen megvalósul majd az egész világ fölött. Másrészt Jézus arról is beszél, hogy azzal, hogy Ő a földre jött, Isten országa már jelen van az emberek között. Erre utalnak a csodák, amelyeket véghezvitt, az Isten megbocsátó szeretetéről szóló szavak jó híre, az evangélium hirdetése. Amikor Jézus a Miatyánk elmondásával imádkozni tanít, akkor rámutat erre a kettősségre. Egyrészt várjuk és kérjük, hogy jöjjön el Isten uralma, országa, másrészt Isten országa ott van jelen, ahol akarátát teljesítik. Így imádkozunk a Miatyánk elmondásával: „jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is” (Máté 6,10).¹⁹

4.4 Hogyan szól az Ige hozzánk? Milyen üzenetet rejt számunkra?

A bibliai történet háttérét, teológiai mondanivalóját megismerve el kell gondolkodnunk azon, vajon milyen életkérdésekben szólít meg bennünket ma mindez. Egészen személyesen milyen üzenetet hordoz számunkra?

A következő táblázat segít abban, hogy áttekintsük, milyen életkérdéseket vetnek fel Jézus Hegyi beszédéből kiemelkedő teológiai hangsúlyok, majd tovább gondoljuk, hogyan kapcsolódhatunk a kisgyermek világához.

¹⁷ Szénási, Sándor: *Megtaláltuk a Messiást – Református konfirmációi olvasókönyv*. Kálvin Kiadó, Bp, 2015. 234.

¹⁸ Bartha (szerk.): *Keresztyén Bibliai Lexikon*, 18.

¹⁹ Uo., 678-684.

	Teológiai hangsúlyok	Életkérdések a felnőtt szeméivel	Valláspedagógiai szempontok: kapcsolódás a kisgyermekhez (3-6 év)
1.	A gondviselés	<p>Melyek az én életemben Isten gondoskodásának jelei?</p> <p>Mit jelent számomra a mindennapokban az a hit, hogy Isten gondviselő Úr? Miben segít ez nekem?</p> <p>Hogyan élem meg a másokról való gondoskodás feladatát?</p>	<p>A sokszínű, érdekes világ – érdeklődés, felfedezés, rácsodálkozás</p> <p>Isten szeretett alkotása vagyok – fontos vagyok én is - éntudat, énejlődés, önértékelés</p> <p>Gondoskodnak rólam és én is gondoskodhatok</p>
2.	Mit tanít a Biblia az aggodalmaskodásról?	<p>Melyek azok a dolgok, amelyekért aggódok?</p> <p>Hogyan tudok békeségre találni aggodalmaim között?</p> <p>Mivel tudom biztatni a körülöttem élő aggódó embereket?</p>	<p>Isten segít, amikor félünk és aggodunk – biztonságérzet és bizalom</p>
3.	Isten országa	<p>Milyen helyzetekben élem át leginkább Isten közelségét?</p> <p>Mit tehetek azért, hogy Isten országát keressem, egyre közelebb kerüljek hozzá?</p> <p>Hogyan gondolok Isten eljövendő, örökkévaló országára?</p>	<p>Isten közelségének átélése – hitéleti nevelés, istentisztelet élménye, imádságra nevelés</p>

II. VALLÁSPEDAGÓGIAI SZEMPONTOK – KAPCSOLÓDÁS A 3-6 ÉVES GYERMEK VILÁGÁHOZ

1. A 3-6 éves gyermekek hitének általános jellemzői

1.1 Intuitív – projektív hit

Az óvodáskorú gyermek hitét Fowler intuitív-projektív hitnek nevezi. A kisgyermekekre jellemző, hogy gyermeki, természetes hitük képzelőerővel teljes, utánzó jellegű. Egyrészt a gyermek saját benső világából táplálkozó elképzelések, másrészt a családban megélték, tapasztaltak alapján Istenre és a transzszendens világra vonatkozó kivetítések alkotják.²⁰ A gyermek azonosul azokkal a gondolkodásbeli mintákkal, amelyek a hozzá legközelebb álló felnőttek hitvilágát jellemzik, megismerkedik a kapcsolódó tabukkal, szabályokkal.²¹

A fantázia, a képzelőerő a gyermekben és a körülötte lévő feszültségeket és félelmeket segít leképezni és feldolgozni. A felnőttek feladata építő irányba terelni a gyermek kutakodását történetekkel és szimbólumokkal. Ehhez elfogadó környezet szükséges, ahol a gyermek kifejezheti magát verbálisan és nonverbálisan is. Egy ilyen közegben fogadja nyitottan a korrekciót, a benne lévő képek újra formálását.²²

1.2 Az istenkép fejlődése

A gyermek vallásosságának gyökereit a születést követő összetartozás, egybefonódás tapasztalatában látják a lélektani megfontolások. Az ősbizalom, az anya-gyermek kapcsolat, az elrejtettség-érzés, az anya mindenhatósága, az anya arca, amelyben önmagára ismer és az odafordulást és elfordulást jeleníti meg számára – ezek az istenkép első, később is megjelenő elemei.

A gyermek istenképébe aztán mindkét szülő vonásai beleolvadnak. Ám nem a szülőkről alkotott kép változik át istenképpé, hanem inkább a szülőkhöz és Istenhez is kötődő „feltétlen szeretet” és „legfőbb tekintély” képe mutatkozik meg az istenképben.²³ A kisgyermekkor vallására jellemző tehát a „szülő formájú” istenkép, melyben Isten jóságos Atya, férfierővel felruházva. Az antropomorf-analógiás gondolkodásnak megfelelően az emberi tulajdonságokat Istenre vetítik át, és a szülőkre is az isteni tulajdonságokat tartják érvényesnek. (pl. a szülő örök életű)²⁴

Tovább árnyalja az istenképet a szülőkkel való azonosulás folyamatában a szülői parancsok és tiltások beépülése, a felettes én kialakulásával, ami az erkölcsi cselekvés alapjává válik, majd elérkezik a tudatos különbségtétel a szülőképpel és az istenkép között.²⁵ A tapasztalatok gazdagodásával beleolvad az istenképbe mind az otthonlét, mind az elhagyatottság érzése, pozitív és negatív tapasztalatok is keverednek, összesűrűsödik az, ami gazdagítja, előre viszi és az, ami rémiszti az embert.²⁶

A belső feszültségek, a félelem feldolgozásában előre viszi a gyermeket a bibliai történetekre való elmélyült odafigyelés. A történet hallgatása közben intenzív tanulás zajlik, belső képalkotás, azonosulás a szereplőkkel. A nagy kérdésekkel foglalkozó élethelyzetek, konfliktusok azon a síkon kerülnek elő, amelyen a kisgyermek ezekkel foglalkozni tud. A történet segítségével formátlan érzések, lelki, erkölcsi tartalmak nyernek formát. Ezek a megküzdésre, a félelem leküzdésére serkentik

²⁰ Kovács Barbara Luca – Mátrai Marianna: Óvodáskorú gyermekek katekézise a gyülekezetben és az óvodákban, in: Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): *Együtt a hit útján – Gyülekezetpedagógiai kézikönyv*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2019, 117.

²¹ Fodorné Nagy Sarolta: *A katechézis kommunikációs problémái*, Kálvin Kiadó, Budapest, 1996., 38.

²² Kovács – Mátrai: *Óvodáskorú gyermekek katekézise ...*, 117.

²³ Schweitzer, Friedrich: *Vallás és életút – Vallási fejlődés és keresztyén nevelés gyermek- és ifjúkorban*, Kálvin Kiadó, Budapest, 1999., 187.

²⁴ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 38.

²⁵ Schweitzer: *Vallás és életút*, 196.

²⁶ Uo. 188.

a gyermeket. Ezekből a történetekből bontakozik ki, formálódik tovább az istenkép – kicsoda és milyen az Isten. A Biblia nagy történetei bátorságot, bizalmat adnak a gyermeknek arra nézve, hogy Isten jó, az élet szép, Isten nehéz helyzetben sem hagy el, lehet benne reménykedni. A történetekben gyökerezhet a kisgyermek identitástudata is: ő Isten teremtménye, Isten szeretetből alkotta – ez a tudat bátorságot, reményt ad.²⁷

2. Az Isten gondviseléséről szóló igeszakaszhoz kapcsolódó valláspedagógiai szempontok

Jézus tanítása a Hegyi beszédben Isten gondoskodó szeretetéről több ponton is segít abban, hogy az óvodáskorú gyermek hitének sajátosságait figyelembe véve, az ő világához kapcsolódjunk, hitbéli fejlődése, istenképe gazdagodásához hozzájáruljunk. Nézzük meg közelebbről, mit is jelent ez!

2.1 A sokszínű, érdekes világ – érdeklődés, felfedezés, rácsodálkozás

Isten teremtett világa sokszínű, változatos és szép. A mező liliomainak szépsége, sokfélesége minden színpompát felülmúl. A kisgyermek örömmel csodálkozik rá az érdeklődését felkeltő dolgokra. Természetes kíváncsisága, a felfedezés átélése jó érzéssel tölti el és tovább fokozza nyitottságát. Fontos, hogy áhítaton és a nap folyamán adjunk minél több lehetőséget a rácsodálkozásokra. Ezzel a mindenütt jelenvaló Isten szeretetének megtapasztalását élheti át a kisgyermek. Ebben a korszakban élményszerűen, okoskodás nélkül tudnak Istennel találkozni, ahogyan később már egyik életszakaszukban sem!²⁸

A gyermek a világ felfedezésére indul, kíváncsiság, fáradhatatlanság jellemzi. Egyre inkább helyet igényel magának a világban – a térben és mások szívében is. A 4-6 éves kort Erikson „tolakodó kornak” nevezi, mert a gyermek kérdéseivel ostromolja környezetét. Azzal, amit és ahogyan kommunikálunk, válaszolnunk kell a kisgyermek kíváncsiságára, helyet adva a spontán kérdéseknek is.²⁹

2.2 Isten szeretett alkotása vagyok – fontos vagyok én is – éntudat, énejlődés, önértékelés

A születéstől a kisgyermekkor felé haladva, az anya-gyermek szimbiózisból kilépve az egészségesen fejlődő gyermek lassan önálló személyiséggé fejlődik. Az énejlődés során a két-három éves gyermeknek kialakul a belső képe a külvilágról. Az érzelmi tárgyállandóság képességével akkor is bízik már édesanyjában, ha nem látja, tud várni rá, és önmagát különállónak éli meg.³⁰ Kialakul éntudata, tudatosul benne, hogy ő egy individuum. Kialakítja saját attitűdjét, cselekvéseinek formáját. Kialakul a testsémája – megérti, hogy a testrészei hozzá tartoznak, mozgását kontrollálja.³¹

Döntő szerepe van az éntudat kialakulásában az interperszonális kapcsolatoknak. Két éves kor után a verbális kommunikáció kialakulásával kiszélesedik a gyermek kapcsolatköre. Erőteljessé válik az utánzás, a gyermek beépíti a mintákat a magatartásába. A harmadik év elején már nemcsak átvesz énmintákat, hatalmat is kíván gyakorolni mások fölött. Az én tudatossá válik, beszédmódja egyes szám első személyű lesz.³²

A gyermek önértékelésében, abban, hogy mennyire bízik magában, nagy szerepet játszik közvetlen környezete. Következetes elvárásokra van szükség ahhoz, hogy a gyermek magabiztossá válhasson döntéseiben. A kiszámíthatatlan elvárások és a túlszabályozás is oda vezet, hogy a gyermek

²⁷ Kovács – Mátrai: *Óvodáskorú gyermekek katekézise ...*, 118-119.

²⁸ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 38-40.

²⁹ Uo.: 35-36.

³⁰ Szabóné László Lilla: *A gyermekteológia vizsgálata a kisgyermekes keresztyén családok életében - PhD értekezés*, Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Doktori Iskola, Budapest, 2015, http://corvina.kre.hu:8080/phd/Szabone_Laszlo_Lilla_Gyermek-teologia.pdf, 112, (Letöltés: 2021.október 7.)

³¹ Murányi-Kovács Endréné – Kabainé Huszka Antónia: *A gyermekkori és a serdülőkori személyiségzavarok pszichológiája*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1988, 60.

³² Murányi-Kovács – Kabainé: *A gyermekkori és a serdülőkori személyiségzavarok pszichológiája*, 61.

bizonytalanná válik, önbecsülése csökken, a megnyirbált öntudat szégyenérzetet hoz. Részünkről a személyes figyelem, a bátorítás és a következetesség az, amire a gyermeknek szüksége van.³³

Segíthetünk a gyermeknek fejlődésében, önértékelése formálódásában, ha hangsúlyozzuk a következő gondolatokat:

- Isten szeret – szeretetből alkotta az egész világot.
- Istennek fontosak a legnagyobb és a legkisebb teremtményei is. Övé az egész világ, és nem feledkezik meg a kicsi madarokról sem. Isten csodálatosan gondoskodik róluk is – láthatjuk életükön, táplálkozásukon, költözésükön, ügyességükön, sokféle érdekes tulajdonságukat szemlélve, hangjukat hallgatva.
- Istennek fontosak vagyunk mi magunk is. Minden felnőtt és gyermek értékes. Ismer név szerint, tudja, milyenek vagyunk, és mit szeretnénk.

2.3 Gondoskodnak rólam és én is gondoskodhatok

A testi, lelki szükségletek kielégítése a gyermek alapvető igénye. Sokat jelent számára, ha megérezheti az őt körülvevők szeretetéből és hallhat arról, hogy Isten tudja, mire van szükségünk. Mindenről gondoskodik, amire szükségünk van – ezért van elegendő ételünk, innivalónk és ruhánk is. Ő ad felnőtteket, akik segítenek a róluk való gondoskodásban.

A gondoskodás elfogadásának, megélésének színtere a családban és az óvodai közösségben is a közös étkezés. A Szentírásban az asztalközösség és a vendéglátás a teljes elfogadásnak, a közösségvállalásnak a jele volt. A közös étkezés átélése és az étkezési imádság a gyermek számára is fontos elemek a közösséghez való tartozás és hitének fejlődése útján. Az étkezések és az énekelt, vagy szóban elmondott áldás olyan rendszeres, ismétlődő alkalmak, amelyek a hitgyakorlat rítusainak első és alapvető megtapasztalásai lehetnek. A rítusok teret adnak az ismétlésnek, és elsajátíthatóvá teszik, formába öntik mindazt, amit hiszünk.³⁴ A vallásos szocializáció a rítusok segítségével zajlik a családban, a gyülekezetben, vagy egy egyházi óvoda közösségében. Az észlelhető, átélhető tapasztalatok már a kezdetektől formálják a gyermek hozzáállását az emberi kapcsolatokhoz, az élet örömteli és szomorú eseményeihez, ezzel megalapozva hitbeli növekedését is.

Az elfogadáson kívül arra is hangsúlyt tehetünk, hogy mi is részesei, továbbadói lehetünk Isten gondoskodó szeretetének. Megtiszteltetés, hogy mi is részt vehetünk a madarokról és a virágokról, valamint az egymásról való gondoskodásban. A gondoskodás átélése vezeti a gyermeket a feladat-tudat és a felelősségtudat formálódásának útján.

2.4 Isten segít, amikor félünk és aggódunk – biztonságérzet és bizalom

A gyermekkori félelem része a fejlődésnek. A normál félelem valós vagy elképzelt fenyegetésre adott normál reakció, amely szükséges a túléléshez, a továbblépéshez. Az enyhébb mértékű félelmek természetesen tekinthetők. A csecsemők a közvetlen környezetükben fellépő ingerektől, zajoktól ijednek meg. Később megjelenik az idegen tárgytól és emberektől, valamint a magasságtól való félelem. Nyolc hónapos kortól jellemző a szeparációs szorongás az anya távollétében. Óvodáskorra az egyedüllettől, a sötétől és az állatoktól való félelmek válnak uralkodóvá.³⁵ Az óvodáskorban fokozatosan csökken a veleszületett félelmek szerepe, kivéve a fájdalomtól való félelmet, ami megmarad. A félelmek már nem kapcsolódnak közvetlenül egy-egy helyzethez. Megjelenik az anticipált, előre vetített félelem, a gyermek saját tapasztalatai és a szülők kommunikációja alapján – pl. a gyermek előre fél az orvosi vizsgálatról, mert már voltak kellemetlen élményei, vagy mert nem megnyugtató

³³ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 35.

³⁴ Kodácsy-Simon, Eszter – Szabóné László, Lilla: *Kisgyermek a családban*, in: Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): *Együtt a hit útján – Gyülekezetpedagógiai kézikönyv*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2019, 105.

³⁵ Kopcsó, Krisztina: *A gyermekkori sötétől való félelem jellemzői és szülő által vezetett terápiája*. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Pécs, 2019. 26. <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/23229/kopcsó-krisztina-phd-2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

számára az, ami a felnőttek részéről eljut hozzá. Három éves kortól megfigyelhető a szimbólumoktól való félelem. A gyermek fél a mesékből ismert vagy a saját fantáziája által alkotott dolgoktól, szörnyű, ijesztő lényektől. A gyermek a fantáziájában létrejövő félelmetes figurákkal képes megküzdenni, azok csak annyira félelmetesek, hogy a gyermek megbirkózik velük. A képernyőkön elé kerülő alakok azonban másként terhelik. Azok többnyire nem alkalmazkodnak a gyermek belső világához, és így a gyermek irreálisnak tűnő, mély félelmeket él át. Ezen kívül a mesék mindig fel is oldják a borzalmakat, arra irányítva a figyelmet, hogy a mélységből van kiút. A gyermek számára fontos, hogy félelmeit komolyan vegyük, ne viccelődjünk és ne is fenyegezzünk azokkal. Segítünk, ha vele együtt találunk ki megoldásokat, amelyek csökkenthetik a félelmeit.³⁶

Gyakoriak a gyermekek körében a szorongásos tünetek is, az aggodalmak, a specifikus félelmek, a rémálmok, az éjszakai félelmek. Amennyiben a szülő és a pedagógus nem tud segíteni, a hétköznapok nyugalma zavarják a félelmek, a szülővel együtt szakemberhez kell fordulnunk, hogy segítsünk a gyermekben.

Az enyhébb és a mélyebb félelmeiben is segítjük a gyermeket az Isten gondviseléséhez, az Istenben való bizalomhoz kapcsolódó üzenettel. Bízhatunk Istenben, Aki mindig vigyáz ránk és gondoskodik rólunk, ezért nem kell aggodalmaskodnunk, félnünk. Vele biztonságban vagyunk – küld embereket, szülőket, óvónéneket, akik vigyáznak ránk, vigasztalnak, ha félünk.

A gyermek biztonságérzetének alapja az az ősbizalom, amit az anya-gyermek kapcsolat elrejtettség érzésében él meg, és ami az istenkép formálódásának gyökerét is nyújtja számára. Erre épül a további bizalom az emberekben, a világban és Istenben.

A kisgyermeknek igénye van a biztonságra, a követhető viselkedési normákra, az egészséges autonómiára, bővülő ismeretekre. Mindez a kisgyermek vallásos igényének nevezhető a szó tágabb értelmében. Számára az egész világ Istenről beszélhet, ha a környezete ezt közvetíti számára. Van benne egy természetes „istenvágy”, amire válaszolhat az ő fizikális, érzelmi és intellektuális igényeinek kielégítésével a környezete. Így valósulhat meg természetes módon a keresztyén értékek közvetítése számára.³⁷

Az Isten iránti bizalom ébresztése, erősítése azt is jelenti, hogy a Szentírás bátorító üzenetét és történeteit kell hangsúlyoznunk ebben az életkorban. Fontos, hogy kerüljük a kisgyermek számára értelmezhetetlen, félelmet keltő történeteket. Azzal segítünk, ha hangsúlyossá tesszük a gyermek elfogadottság-érzését, Isten áldásának erejét. Ne egy fenyegető, számonkérő Istent mutassunk be a gyermeknek, hanem a hűség, az irgalom Istenét, Aki mindvégig kitart az övéi mellett, még azok hibái ellenére is. Felnyithatjuk a szemét a megbékélés örömeire, az Istenre való ráhagyatkozás jóleső biztonságára.³⁸

Az Isten iránti bizalom kifejezése az imádság: mindent elmondhatunk imádságban Istennek, amittől félünk, amiért aggódunk. Az Isten jelenlétéről, gondoskodásáról szóló bátorítás fontossá, személyes erőforrássá válhat a gyermek számára változó körülmények között is – költözés esetén, új intézménybe kerüléskor, iskolába készülődéskor, a családi élet szomorú változásai közepette.

2.5 Isten közelségének átélése

„Keressétek először Isten országát...” – mondja Jézus a Hegyi beszédben (Máté 6,33). Isten országának keresése azt jelenti, hogy teljes szívvel Istenre figyelünk, Benne bízunk, Hozzá őszintén imádkozunk. A tanítványok Jézusra figyeltek, amikor Isten szeretetéről beszélt nekik, és mi is figyelhetünk Rá. Isten közelségének átélése, az Istenhez tartozás élménye a kisgyermekkorban egész életen át elkíséri a gyermeket és erőforrássá válhat számára személyisége és hite további formálódásában.

³⁶ Kereki, Judit – Tóth, Anikó (szerk.): *Lépések. Módszertani kézikönyv a kora gyermekkori intervencióban dolgozó szakemberek számára*. Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft., Bp, 2019, 89. <https://docplayer.hu/212387653-Lepesek-i-kotet-tet-o-i-k-lepesek.html>

³⁷ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 39.

³⁸ Uo.: 40-41.

A hit gyakorlásának formái többféleképpen lehetnek jelen egyházi óvodáink életében. Ideális esetben a családi vallásos nevelés kiegészítése lenne az óvodai hitéleti nevelés, a valóságban azonban igen különböző háttérből érkező gyermekekkel találkozunk. Nem ritkán az első élményeik az imádsággal, bibliai történetekkel kapcsolatosan az óvodához kötődnek.

A hittanoktatás az óvodás gyermek életében még nem iskolai értelemben vett tanítás, sokkal inkább egyfajta hitre vezetés. Ennek célja Isten szeretetének, a hozzá tartozásnak, a közösségi érzésnek a megtapasztalása. A gyermek benyomásokon keresztül érzékeli mindezt, s közben megismerkedik a keresztyén értékrenddel és hagyománnyal. Az egyházi óvodákban a nevelési programba beépített hittan foglalkozás, áhítat segíti a harmonikus lelki fejlődést. A bibliai történetek, énekek, imádságok, ünnepek, szokások, rítusok segítségével biztonságos érzelmi légkör kialakítására, a hittanoktató, ill. az óvodapedagógus személyén keresztül az Isten iránti gyermeki bizalom kiépítésére nyílik lehetőség.³⁹

Az óvoda lehetőségei mellett el kell gondolkodnunk azon is, hogyan lehet ma jelen a kisgyermek a templomban. Keresni kell az alkalmat arra, hogy a mi gyermekeinknek ne legyen idegen hely az Isten háza, hiszen nagyon sokat kapnak az istentiszteleten való részvétellel. Míg a felnőttek számára külön feladat, hogy az istentiszteletre lelkileg megérkezzenek, addig az óvodások számára adott a kíváncsiság, az alkalom titokzatossága. Érdekes számukra a lelkész öltözéke, a liturgia énekei, szimbólumai, sok-sok felfedezni valót találnak. Egy egyszerű, rövid, ünnepélyes alkalom, amely hatással van minden érzékszervükre, közvetíti Krisztus szeretetét feléjük. A felnőttek és gyermekek együttes részvételével egy közös ünneppé válik az istentisztelet.⁴⁰

Az istentiszteleten résztvevőként átéljük az ünnepet, a Feltámadással való találkozás élményét, az elfogadottságot és a közösség ajándékát. Fontos a gyermek számára, hogy ne csak külön gyermek-alkalmakon vehessen részt, hanem a felnőttekkel, a szüleivel együtt átélhesse mindezt. A spirituális fejlődést segíti, ha a gyermek a szüleivel együtt tölt minőségi időt Isten jelenlétében, és így az érzékelés, a tapasztalat szintjén találkozik azzal, mit jelent keresztyénnek lenni. Erre alkalmas a családi istentisztelet több generáció közös felkészülésével, aktív részvállalásával.⁴¹

A közös éneklés és a zene fontos eszköz a kisgyermek rítusban való részvételében. Ebben az életkorban már részt tud venni zenés foglalkozásokon, formálódik az éneklés és a ritmusérzés. Örömet leli a mondókaszerű ismétlésben, a ritmust kísérő hangszeres játékban, a mutogatással kísérhető, egyszerű énekekben. Az ének és a zene a kapcsolatteremtés egyetemes eszköze, amely különbségeket is áthidalva mindenkit megérinthet.⁴²

Az imádság olyan ajándék és erőforrás, amelyet úgy adhatunk át leginkább, ha magunk is imádkozunk a gyermekkel. Sajnos a legtöbb gyermek nem tanul meg imádkozni a szülői házban, így még nagyobb a felelősségünk abban, hogy továbbadjuk-e ezt a kincset.

Több célkitűzésünk lehet, amikor kisgyermeket imádkozni tanítunk: az imádkozás iránti lelki igény és készség kifejlesztése, a lelki élet gyakorlásához szükséges szókincs elsajátítása, és az imádkozás külső jegyeinek begyakorlása.

Élményszerű lehetőségeket biztosítva meg kell tanítanunk a kisgyermeket a csendben létre. A kisgyermeknek időre, lassú tempóra van szüksége az élmények feldolgozásához. Elfogadó, szeretetteljes környezetben, a védettség légkörében élheti át Isten közelségét. Annak az Istennek a közelségéről szerezhet tapasztalatot, Aki soha nem küldi el őt, időhiányra hivatkozva. Sokat jelent számára már egyáltalán az offline kommunikáció, a személyes beszéd, a szemtől szemben találkozás is. A gyermeknek azt kell megtapasztalnia, hogy a felnőtt teljes figyelmével jelen van. Ennek a kölcsönös értő figyelemnek az élménye és a megtanulása vezet ahhoz a tapasztalathoz, hogy Isten jelen van, figyel rá, amikor imádkozik.

³⁹ Kovács – Mátrai: *Óvodáskorú gyermekek katekézise a gyülekezetben és az óvodákban*, 135.

⁴⁰ Uo. 136-137.

⁴¹ Uo. 132-133.

⁴² Uo. 131.

Nagyon fontos szerepet töltenek be a kötött szövegű imádságok, amelyeket a rítus részeként mondunk el, pl. az áhítat elején, végén, étkezéskor, ilyen a Miatyánk vagy a hagyományos reggeli-esti imádságok. Ezek az imák a közösség megélésének, az identitástudat fejlesztésének, a közösségbe tartozás megtanításának eszközei. Különösen fontos a kisgyermek életében az esti imádság. Az ol-talomkérés és a napra való közös visszatekintés az Isten szeretetébe való elrejtettség békéjét adja számára. A kötött imádságok mellett segítenünk kell a gyermekeket abban is, hogy élményeiket, kéréseiket, aggodalmaikat saját szavakkal mondják el az imádságban.

Segíti az óvodás gyermek imádságra nevelését a rácsodálkozás képessége. Ehhez kapcsolódva segíthetünk megtalálni az imádság szavait, amikor a felfedezett szépségek mögött rámutatunk a Teremtőre, vagy a közösen átélteket megköszönjük Istennek. Ezzel alapot adunk egy olyan világlátáshoz, amely számol a láthatón túl Isten jelenlétével, és egy olyan istenképhez, amely a szerető és ajándékozó Istent ragadja meg.

A hálaimák mellett helye van a kérő és vészhelyzetben elmondott imádságnak is. Jó, ha érzi a gyermek, hogy mindig bizalommal fordulhat Istenhez. Ám nem engedhetjük, hogy az imák csak erre korlátozódjanak, mert a gyermek könnyen azonosítja az imádságot egyfajta kívánságlistával, ami pedig sokkal több annál.⁴³

Figyelembe kell vennünk, hogy az imádság felfogását is meghatározza a gyermek mágikus gondolkodása. Úgy gondolja, minden mindenre hat, s a külső körülmények megtartása esetén elvárhatja Istentől, hogy neki közvetlenül válaszoljon és kívánságai szerint alakítsa a világot. Ez a gondolkodás az óvodás korban természetes. Fontos azonban, hogy anélkül, hogy folyton helyreigazítanánk a gyermeket ebben, mi hangsúlyozzuk: Isten jó, jót akar nekünk. Ha a mágikus imádság-felfogás nem szorul vissza az idő múlásával, akkor a gyermeket megrázó csalódások érik és felhagy az imádkozással.⁴⁴ Segíthetünk azzal, hogy bővítve az ima tartalmát, erőt kérünk a megküzdéshez, segítő embereket a passzív várakozás helyett.

Ahogy Jézus elsősorban saját példáján keresztül tanított imádkozni, a pedagógus is a saját imádságával nevel a legtöbbet. A tény, hogy ő megszólítja Istent, az ima atmoszférája, szempontjai, témái mind nevelnek az imádkozásra. Ez az emberi tényező a személyes példa, a forrás pedig a Szentlélek ajándéka, igazán ő nyitja meg az ajkunkat az imára. A kisgyermeknek ez sokkal könnyebben megy, mint a felnőtteknek, mert számukra ez természetes beszélgetés Istennel, a vele való kapcsolatot a mi példánkat látva sokkal természetesebbnek veszik, mint a hitben éppen elinduló felnőttek.

A gyermekek szüleikkel vagy nevelőikkel együtt imádkozva meglátják, hogy számukra fontos emberek helyet adnak Istennek az életükben. Csak így, a mindennapok tapasztalataival alakul ki az a hitük, hogy az imádság fontos, és az ő életükben is ajándék az Istennel töltött idő.⁴⁵

⁴³ Kovács – Mátrai: *Óvodáskorú gyermekek katekézise a gyülekezetben és az óvodákban*, 123-129.

⁴⁴ Németh, Dávid: *Hit és nevelés – Valláslélektani szemléletmód a mai valláspedagógiában*, KRE Hittudományi Kara, Budapest, 2002., 172-173.

⁴⁵ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 102-104.

Felhasznált irodalom

- BARTHA, Tibor (szerk.): Keresztyén Bibliai Lexikon, Kálvin Kiadó, Budapest, 1993.
- FODORNÉ Nagy Sarolta: A katechézis kommunikációs problémái, Kálvin Kiadó, Budapest, 1996.
- KEREKI, Judit – TÓTH, Anikó (szerk.): Lépések. Módszertani kézikönyv a kora gyermekkori intervencióban dolgozó szakemberek számára. Családbarát Ország Nonprofit Közhasznú Kft., Bp, 2019.
<https://docplayer.hu/212387653-Lepesek-i-kotet-tet-o-i-k-lepesek.html>
- KODÁCSY-SIMON Eszter – SZABÓNÉ László Lilla: A kisgyermek a családban, in: Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): Együtt a hit útján – Gyülekezetpedagógiai kézikönyv, Kálvin Kiadó, Budapest, 2019, 87-115.
- KOPCSÓ, Krisztina: A gyermekkori sötétől való félelem jellemzői és szülő által vezetett terápiája. Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Pécs, 2019. <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/23229/kopcsokrisztina-phd-2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- KOVÁCS, Barbara Luca – MÁTRAI, Marianna: Óvodáskorú gyermekek katekézise a gyülekezetben és az óvodákban, in: Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): Együtt a hit útján – Gyülekezetpedagógiai kézikönyv, Kálvin Kiadó, Budapest, 2019, 116-146.
- SCHWEITZER, Friedrich: Vallás és életút – Vallási fejlődés és keresztyén nevelés gyermek- és ifjúkorban, Kálvin Kiadó, Budapest, 1999.
- SZABÓNÉ László, Lilla: A gyermekteológia vizsgálata a kisgyermekes keresztyén családok életében - PhD értekezés, Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Doktori Iskola, Budapest, 2015, http://corvina.kre.hu:8080/phd/Szabone_Laszlo_Lilla_Gyermekteologia.pdf
- SZÉNÁSI, Sándor: Megtaláltuk a Messiást – Református konfirmációi olvasókönyv. Kálvin Kiadó, Bp, 2015.
- SZIGETI, Jenő: Máté evangéliuma, in: PECSUK, Ottó (szerk.): Bibliaismereti kézikönyv, Kálvin Kiadó, Budapest, 2004, 453-474.
- VARGA, Zsigmond: Máté evangéliumának magyarázata, in: BARTHA, Tibor (szerk.): Jubileumi Kommentár, MORE Zsinata, Budapest, 1981, 3-42.

III.
SZEMPONTOK ÉS FELADATOK
AZ ISTEN GONDVISELÉSE TÉMÁJÁNAK
FELDOLGOZÁSÁHOZ

Valláspedagógiai kapcsolódás a témához:

A történet fókuszja: Isten gondoskodik rólunk: tudja, mire van szükségünk, fontosak vagyunk Neki és bízhatunk Benne.

A következő gondolatok segítenek abban, hogy az igeszakasz üzenetétől eljussunk a kisgyermek számára megfogalmazható bátorításig és az üzenetek feladatokban való megjelenítéséig:

A sokszínű, érdekes világ – érdeklődés, felfedezés, rácsodálkozás

Isten teremtett világa sokszínű, változatos és szép. A mező liliomainak szépsége, sokfélesége minden szín pompát felülmúl. A kisgyermek örömmel csodálkozik rá az érdeklődését felkeltő dolgokra. Természetes kíváncsisága, a felfedezés átélése jó érzéssel tölti el és tovább fokozza nyitottságát.

Isten szeretett alkotása vagyok – biztonságérzet – fontos vagyok én is

Segíthetünk a gyermeknek biztonságérzete növekedésében, ha hangsúlyozzuk a következő gondolatokat:

- Isten szeret – szeretetből alkotta az egész világot.
- Istennek fontosak a legnagyobb és a legkisebb teremtményei is. Övé az egész világ, és nem feledkezik meg a kicsi madarokról sem. Isten csodálatosan gondoskodik róluk is – láthatjuk életükön, táplálkozásukon, költözésükön, ügyességükön, sokféle érdekes tulajdonságukat szemlélve, hangjukat hallgatva.
- Istennek fontosak vagyunk mi magunk is. Minden felnőtt és gyermek értékes. Ismer név szerint, tudja, milyenek vagyunk, és mit szeretnénk.

Gondoskodnak rólam és én is gondoskodhatok

- A testi, lelki szükségletek kielégítése a gyermek alapvető igénye. Sokat jelent számára, ha megérezheti az őt körül vevők szeretetéből és hallhat arról, hogy Isten tudja, mire van szükségünk. Mindenről gondoskodik, amire szükségünk van – ezért van elegendő ételünk, innivalónk és ruhánk is. Ő ad felnőtteket, akik segítenek a róluk való gondoskodásban.
- Megtiszteltetés, hogy mi is részt vehetünk a madarokról és a virágokról, valamint az egymásról való gondoskodásban. A gondoskodás átélése vezeti a gyermeket a feladattudat és a felelősségtudat formálódásának útján.

Isten segít, amikor félünk és aggódunk

- Bízhatunk Istenben, Aki mindig vigyáz ránk és gondoskodik rólunk, ezért nem kell aggódalmaskodnunk, félnünk. Vele biztonságban vagyunk – küld embereket, szülőket, óvónéniket, akik vigyáznak ránk, vigasztalnak, ha félünk. Az anya-gyermek kapcsolatban formálódó ósbizalom, majd a szeretetkapcsolatokban épülő bizalom megalapozza az Istenhez való viszonyulást is. Az Isten iránti bizalom kifejezése az imádság: mindent elmondhatunk imádságban Istennek, amitől félünk, amiért aggódunk.
- Fontos, hogy teljes szívvel Istenre figyeljünk, Benne bízunk, Hozzá őszintén imádkozunk. Ezt jelenti az Ő országának keresése. A tanítványok Jézusra figyeltek, amikor Isten szeretetéről beszélt nekik, és mi is figyelhetünk Rá.

„Köszönöm” – Hálások lehetünk a teremtett világért, életünkért, a rólunk gondoskodókért

Legyünk hálások Istennek és a rólunk gondoskodó embereknek, mondjunk nekik köszönetet! Aggodalmaskodás helyett betöltheti szívünket a hála.

Fejlesztési lehetőségek a feladatok mentén:

Érzelmi, emocionális. viszonyulási célok: 3., 4., 14., 15., 16., 17., 25., 27., 28., 29., 30., 31.

Értelmi (kognitív) célok: 1., 2., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 18., 19., 20., 22., 23., 24., 26.

Akarati, motivációs célok: 4., 5., 6., 10., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20.

FELADAT CÍME ÉS BIBLIAI IGEHELY: ISTEN GONDVISELÉSE (MÁTÉ 6,25–34)

SOR-SZÁM	FELADAT	FELADAT-TÍPUS ÉS NEHÉZSÉGI FOK	KÉRDÉSEK	TEOLÓGIAI MONDANIVALÓ, BÁTORTÍTÓ ÜZENET
1.	A tanítványok figyeltek Jézusra, aki Isten szeretetéről beszélt nekik. Vajon mit mondott Jézus a tanítványainak? Beszélgessetek a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	<ul style="list-style-type: none"> - Mit gondolsz, miről beszélhetett Jézus a tanítványainak? - Milyen érzés lehetett Jézus tanítványának lenni? - Te szeretnél Jézus barátja lenni? 	Teológiai mondanivaló: A tanítványok figyelnek Jézus szavára. Bátorító üzenet: Jézus hozzád is szól, te is figyelhetsz rá!
2.	A tanítványok figyeltek Jézusra, aki Isten szeretetéről beszélt nekik. Keress meg az 5 különbséget a két képen!	Mi a különbség? nehéz		
3.	A tanítványok figyeltek Jézusra, aki Isten szeretetéről beszélt nekik. Neked kik segítenek abban, hogy Jézusra figyelj? Beszélgessetek a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	<ul style="list-style-type: none"> - Te miért szereted az áhítatot vagy a hittan foglalkozást? - Mikor szoktál együtt imádkozni a társaiddal? - Ki az, aki olvasott már neked bibliai történetet? Melyik a legkedvesebb történeted? - Jártál már a ti templomotokban? Tudod, hogy hívják a lelkész bácsit vagy a lelkész nénit? 	Teológiai mondanivaló: A tanítványok figyelnek Jézus szavára. Bátorító üzenet: Jézus hozzád is szól, te is figyelhetsz rá!
4.	A tanítványok figyeltek Jézusra, aki Isten szeretetéről beszélt nekik. Te hogyan figyelhetsz Jézusra? Színezz ki egy olyan eseményt, amelyben már részt vettél!	Irányított színezés átlagos		

5.	Isten nagyon sokféle virágot alkotott. A virágok szépsége Istent dicséri. Színezd azonos színűre az ugyanolyan virágokat!	Irányított színezés nehéz	<p>Teológiai mondanivaló: Isten csodálatos világot alkotott, amelyben mi is gyönyörködhetünk.</p> <p>Bátorító üzenet: Isten alkotásait te is megcsodálhatod! Ismerd meg őket örömmel!</p>
6.	Isten nagyon sokféle virágot alkotott. A liliomok szépsége is Istent dicséri. Számláld meg, hány szál fehér liliom van a vázában! Karikázd be azt a vázát, amelyikben a legtöbb virág van!	Mi a válasz? képes átlagos	
7.	Isten nagyon sokféle virágot alkotott. A liliomok szépsége is Istent dicséri. Rakd ki a képet a darabokból!	Puzzle nehéz	
8.	Isten nagyon sokféle virágot alkotott. A liliomok szépsége is Istent dicséri. Rakd ki a képet a darabokból!	Puzzle könnyű	
9.	Isten nagyon sokféle virágot alkotott. A liliomok szépsége is Istent dicséri. Keresétek meg a párokat!	Keresd a párját! képes átlagos	
10.	Isten nagyon sokféle virágot alkotott. A virágok szépsége is Istent dicséri. Rajzold be a hiányzó virágokat!	Mi a válasz? képes nehéz	
11.	Isten tudja, hogy szükségünk van ennivalóra, innivalóra és ruhára is. Keresd meg a párokat!	Keresd a párját! képes könnyű	
12.	Isten tudja, hogy szükségünk van ennivalóra, innivalóra és ruhára is. Színezzétek azonos színűre a párokat!	Irányított színezés átlagos	
<ul style="list-style-type: none"> - Mondd el, milyen virágokat ismersz! - Te mit tudsz segíteni a virágoskertben? - Milyen alkalommal kaptál ajándékba virágot? Mesélj róla! 			
<ul style="list-style-type: none"> - Kik segítenek abban, hogy minden nap legyen ennivalód? - Mondd el, milyen gyümölcsöket szeretsz! - Milyen ruhadarabokra van szükség télen? - Mit mondasz anyának vagy apának, amikor kapsz egy új cipőt? 			
<p>Teológiai mondanivaló: Isten gondoskodik arról, amire szükségünk van.</p> <p>Bátorító üzenet: Isten rólad is gondoskodik! Segít, hogy megkaphasd, amire szükséged van.</p>			

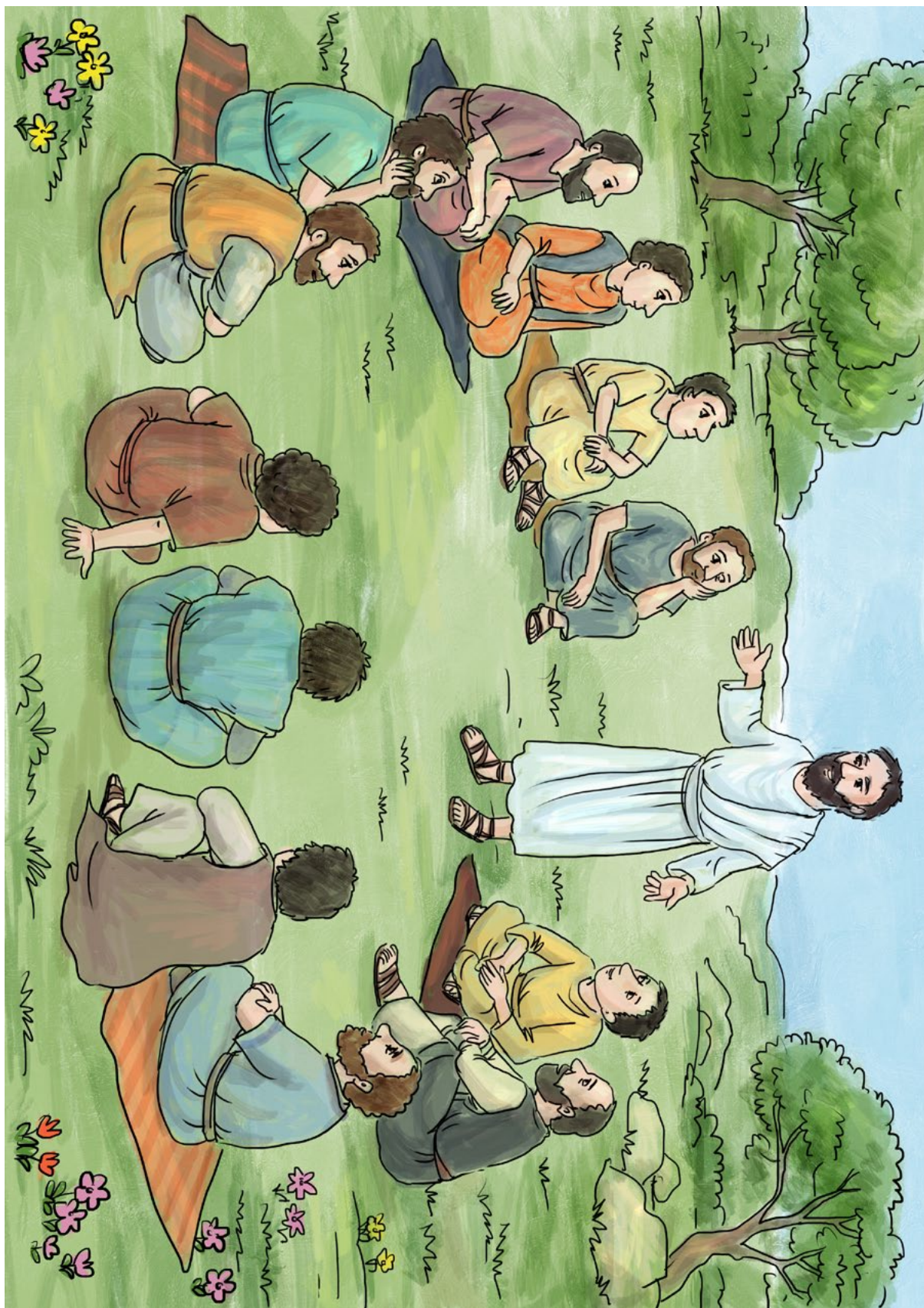
13.	<p>Isten többet ad nekünk az ételnél, az italnál és a ruhánál.</p> <p>Beszélgessetek a képekről! Karikázd be, amit most szeretnél megköszönni Istennek!</p>	<p>Mi a válasz? képes átlagos</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Te mit szeretsz játszani a barátaiddal? - Mit csinálsz a legszívesebben anyával és apával? - Mit tanul most a kislí az apukájától? - Mit szoktál megköszönni a szüleidnek? - Miért lehet hálás a kiránduló család? - Meséld el, mit tesz együtt a ti családotok, aminek te nagyon örülsz! - Biztosan vannak barátaid, akiket a templomban ismertél meg. Mit csinálsz, ha velük találkozol? - Hogyan köszönheted meg Istennek a barátaidat és a családot? 	<p>Teológiai mondanivaló: Isten gondoskodik arról, amire szükségünk van. Többet ad az ételnél-italnál.</p> <p>Bátorító üzenet: Isten téged is gazdagon megajándékoz. Köszönd meg ezt neki!</p>
14.	<p>Isten többet ad nekünk az ételnél, az italnál és a ruhánál.</p> <p>Színezd ki azt, amit most szeretnél megköszönni Istennek!</p>	<p>Irányított színezés átlagos</p>		
15.	<p>Isten többet ad nekünk az ételnél, az italnál és a ruhánál. Hálásak lehetünk Neki!</p> <p>Köszönd meg Istennek, amit a virágszirmokon láatsz! Beszélgessetek a képről!</p>	<p>Mi a válasz? képes könnyű</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kik azok, akik a legjobban szeretnek téged? - Milyen gyümölcsöt szeretsz enni? - Ki ad neked vizet, amikor megszomjazol? - Milyen ruhára van szükséged télen? - Mit szeretsz játszani? - Mikor szoktad megköszönni Istennek, hogy megkaptad, amire szükséged van? 	<p>Teológiai mondanivaló: Isten gondoskodik arról, amire szükségünk van. Többet ad az ételnél-italnál.</p> <p>Bátorító üzenet: Isten téged is gazdagon megajándékoz. Köszönd meg ezt neki!</p>
16.	<p>Isten többet ad nekünk az ételnél, az italnál és a ruhánál. Hálásak lehetünk Neki!</p> <p>Köszönd meg Istennek, amit a virágszirmokon láatsz! Az üres szirmba te rajzolj valamit, amiért hálás vagy!</p>	<p>Irányított színezés átlagos</p>		

17.	Isten gondoskodik a legkisebb madárkákról is. Keresd meg a 4 különbséget a két képen!	Mi a különbség? átlagos		
18.	Isten gondoskodik a legkisebb madárkákról is. Számláld meg, hány madár ül a legfelső ágon! Karikázd be azt az ágat, amelyiken a legtöbb madár van! Színezd ki azt, amelyiken a legkevesebb!	Mi a válasz? képes nehéz		
19.	Isten gondoskodik a legkisebb madárkákról is. Keresd meg és karikázd be minden sorban azt a madarat, amelyik különbözik a többitől!	Rajzos kakuktktojás könnyű		Teológiai mondanivaló: Istennek minden teremtménye fontos.
20.	Isten gondoskodik a legkisebb madárkákról is. Keresd meg és színezd ki minden sorban azt a madarat, amelyik különbözik a többitől!	Rajzos kakuktktojás könnyű		Bátorító üzenet: Te is fontos vagy Istennek, ahogyan a kicsiny madárkák is!
21.	Isten gondoskodik a legkisebb madárkákról is. Vezesd a fészekhez az élelmet hozó madarat!	Labirintus könnyű		
22.	Isten gondoskodik a madarakról. Mutatja nekik az utat, amikor messzire költöznek. Vezesd a madarakat a pálmafákhoz!	Labirintus könnyű		
23.	Isten gondoskodik a legkisebb madárkákról is. Te is segíthetsz vigyázni a madarakra télen. Kösd össze a vonalakat és színezd ki a képet!	Irányított színezés átlagos		Teológiai mondanivaló: Istennek minden teremtménye fontos. Nekünk is van feladatunk a világról való gondoskodásban.
24.	Isten gondoskodik a legkisebb madárkákról is. Te is segíthetsz vigyázni a madarakra télen. Rakd ki a képet a darabokból!	Puzzle átlagos		Bátorító üzenet: Te is segíthetsz gondoskodni Isten kicsiny teremtményeiről és azokról, akiket szeretsz!

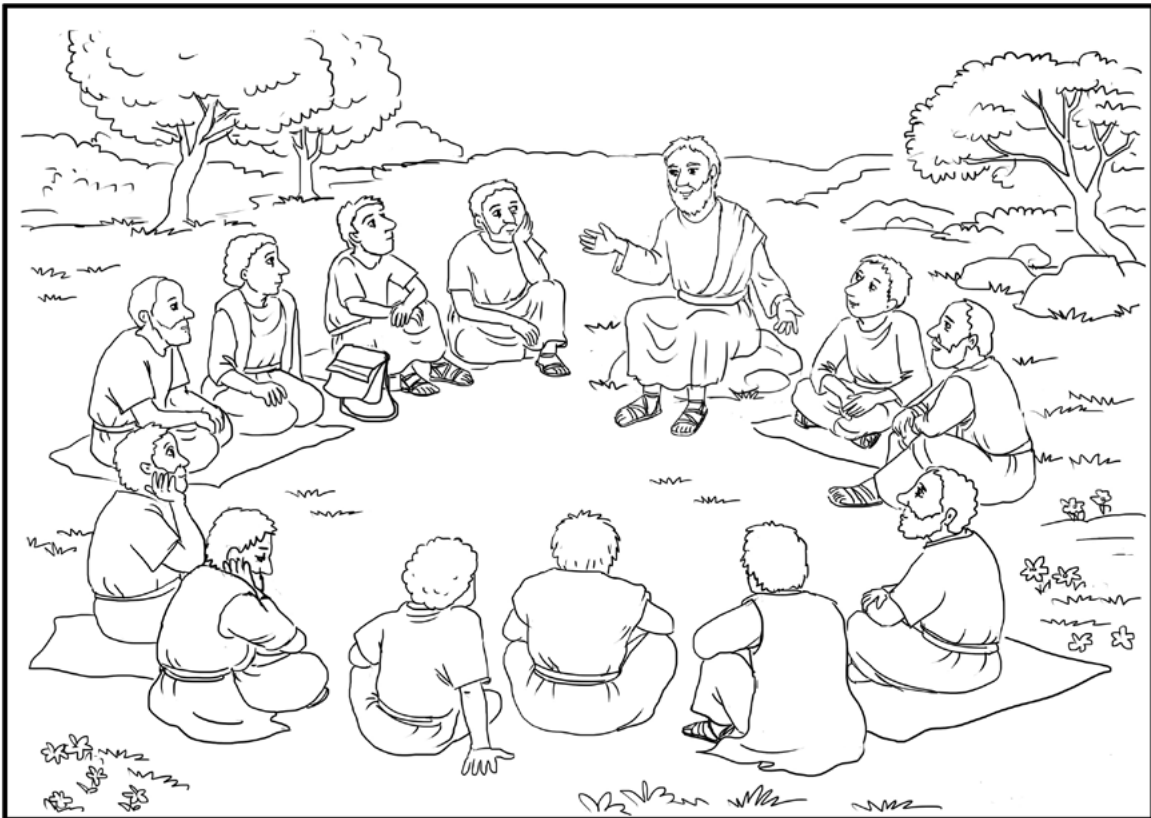
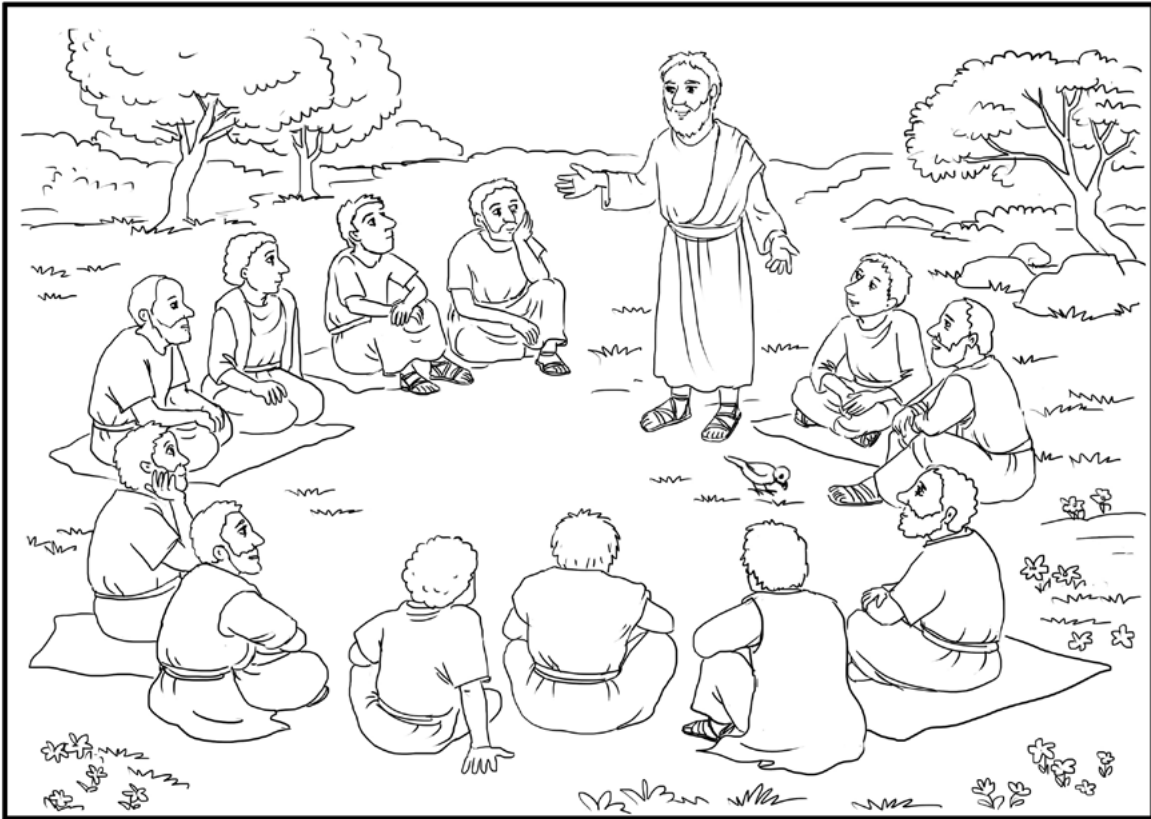
25.	Isten rólad is gondoskodik. Embereket küld, akik szeretnek téged. Kik azok, akik gondoskodnak rólad? Beszélgessek a képről!	Mi a válasz? képes könnyű	<ul style="list-style-type: none"> - Meg szoktad köszönni, amit a szüleidtől kapsz? - Van testvéred? Kisebb vagy nagyobb nálad? - Mit csináltak együtt nagymamával vagy nagypapával? - Melyik mesét hallottad legutóbb az óvónénitől? - Miben segít neked a dajka néni? - Hogy szólítod a szakácsnénit, aki ebédet készít az óvodában? - Tudod, hogy hívják a doktor bácsit vagy a doktor nénit? Ő hogyan segít neked? 	Teológiai mondanivaló: Istennek minden teremtménye fontos. Rólad is gondoskodik. Bátorító üzenet: Légy hálás azokért, akik szeretnek és gondoskodnak rólad!
26.	Isten rólad is gondoskodik. Embereket küld, akik szeretnek téged. Kik azok, akik gondoskodnak rólad? Rakd ki a képet a darabokból!	Puzzle nehéz		
27.	Isten rólad is gondoskodik. Embereket küld, akik szeretnek téged. Kik azok, akik gondoskodnak rólad? Rajzold magadat a virág közepére!	Mi a válasz? képes könnyű		
28.	Isten rólad is gondoskodik. Segít abban is, hogy te is gondoskodhass azokról, akiket szeretsz! Beszélgessek a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	<ul style="list-style-type: none"> - Te miben segíthetsz a nagyszüleidnek? - Ha van kistestvéred, hogyan tudsz gondoskodni róla? - Van az óvodában olyan kisgyerek, akinek te segíthetél? - Van kedves kisállatod? Milyen enniválót és innivalót szoktál adni neki? 	Teológiai mondanivaló: Istennek minden teremtménye fontos. Nekünk is van feladatunk a világról való gondoskodásban. Bátorító üzenet: Te is segíthetsz gondoskodni Isten kicsiny teremtményeiről és azokról, akiket szeretsz!
29.	Isten rólad is gondoskodik. Segít abban is, hogy te is gondoskodhass azokról, akiket szeretsz! Színezd ki azt, amivel te is tudsz segíteni!	Irányított színezés átlagos		
30.	Isten veled van akkor is, ha félsz valamitől. Mindig kérheted a segítségét. Beszélgessek a képekről!	Mi a válasz? képes átlagos	<ul style="list-style-type: none"> - Miért jó a sötét utcán megfogni anya kezét? - Milyen érzés reggelenként elköszönni anyától vagy apától? Mit szoktál olyankor mondani nekik? - Vajon mit mondanak a kórházban a kislfiúnak a szülei és a testvére? - Vajon mire biztatja az apa a kislfiát? Szerinted miért nem indul el a gyerekek? 	Teológiai mondanivaló: Isten meghallgatja imádságunkat, amikor aggódunk és féülünk. Bátorító üzenet: Isten mindig veled van és mindig fordulhatsz hozzá imádságban!
31.	Isten veled van akkor is, ha félsz valamitől. Mindig kérheted a segítségét. Színezd ki a gyerekeket a képen!	Irányított színezés átlagos		

IV. FELADATOK RAJZAI

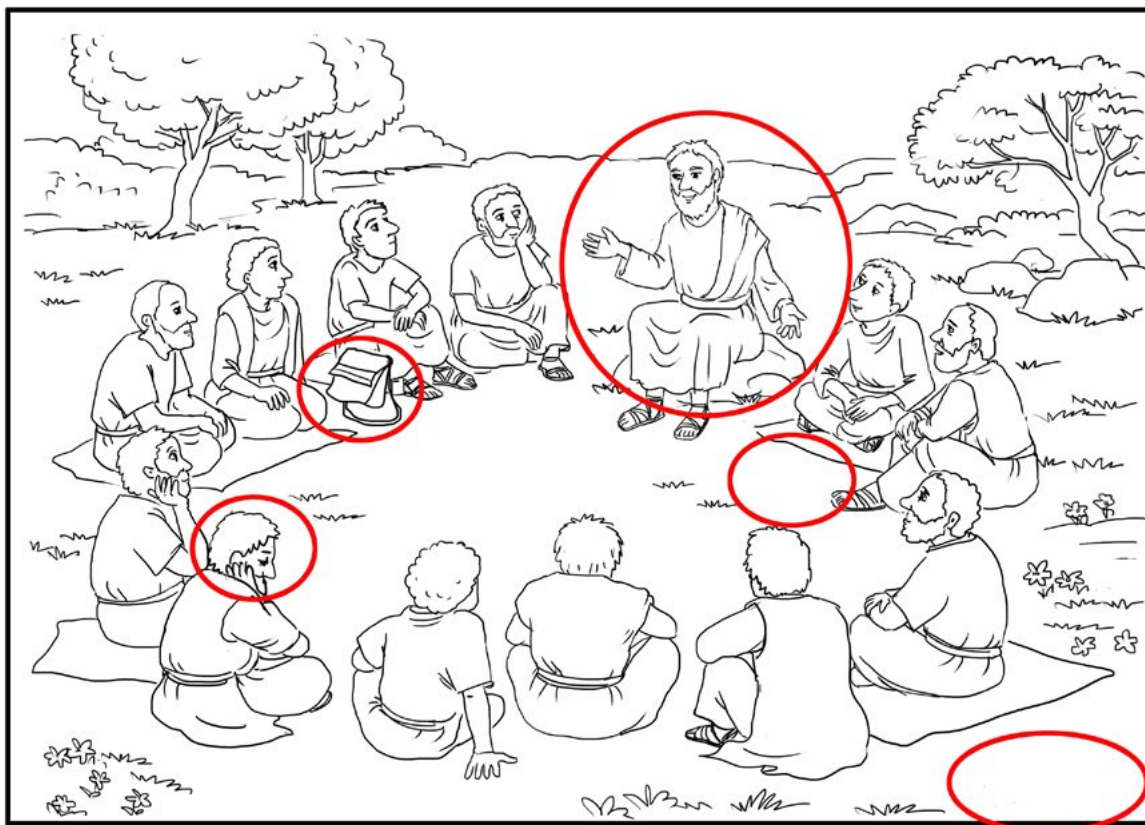
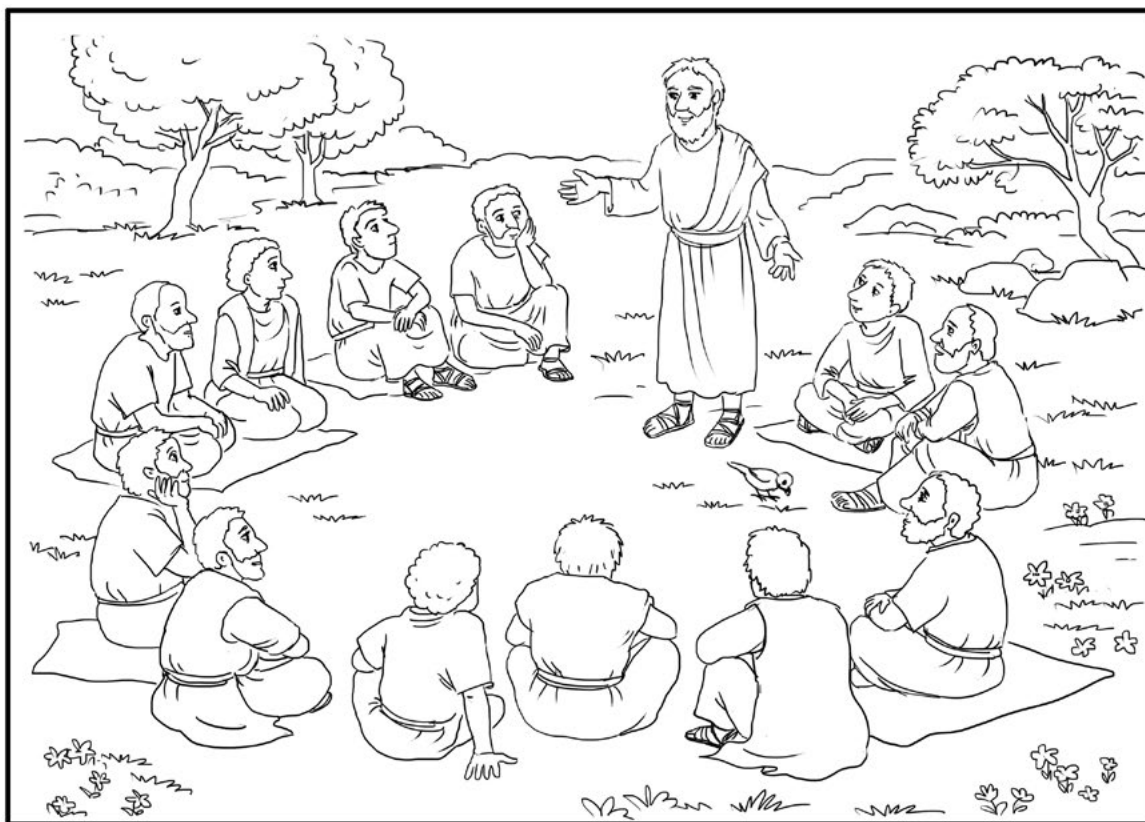
Isten gondviselése – 1. feladat
Vajon mit mondott Jézus a tanítványainak? Beszélgessetek a képről!

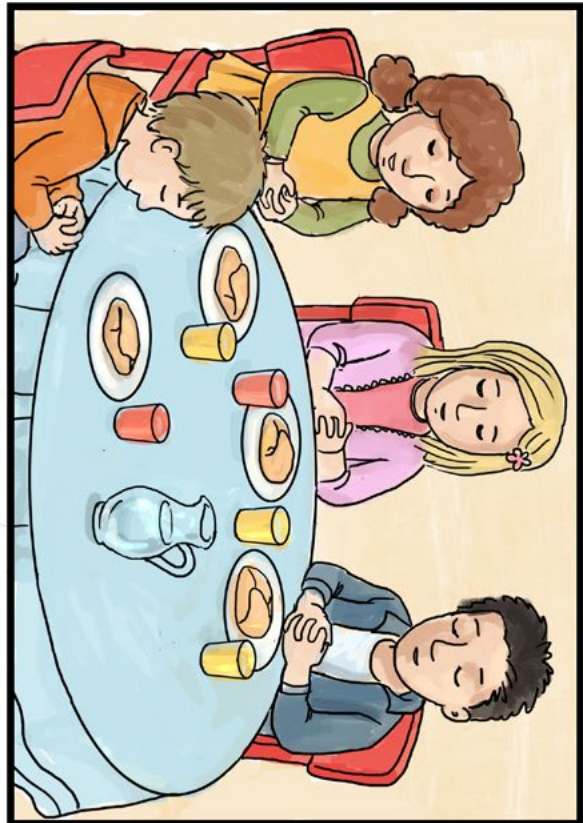
Isten gondviselése – 2. feladat
Keresd meg az 5 különbséget a két képen!

Isten gondviselése – 2. feladat ■ megoldókulcs

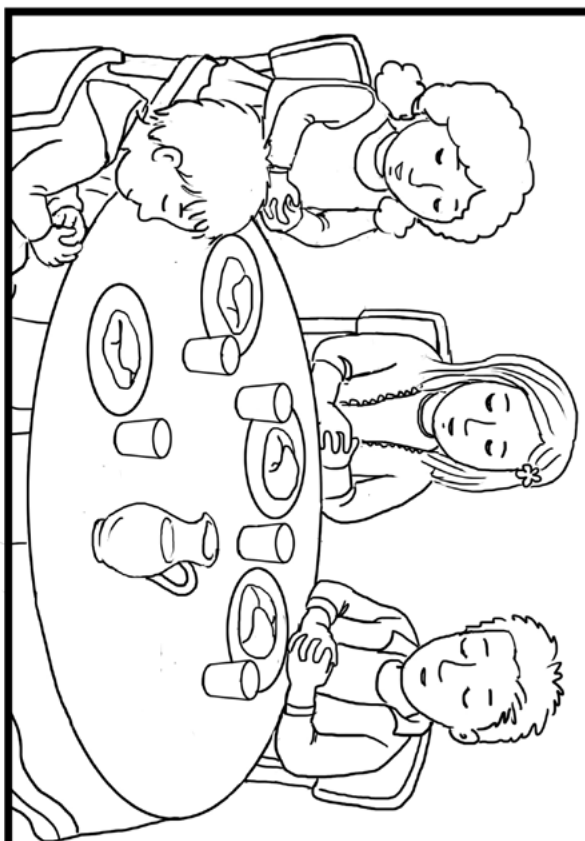
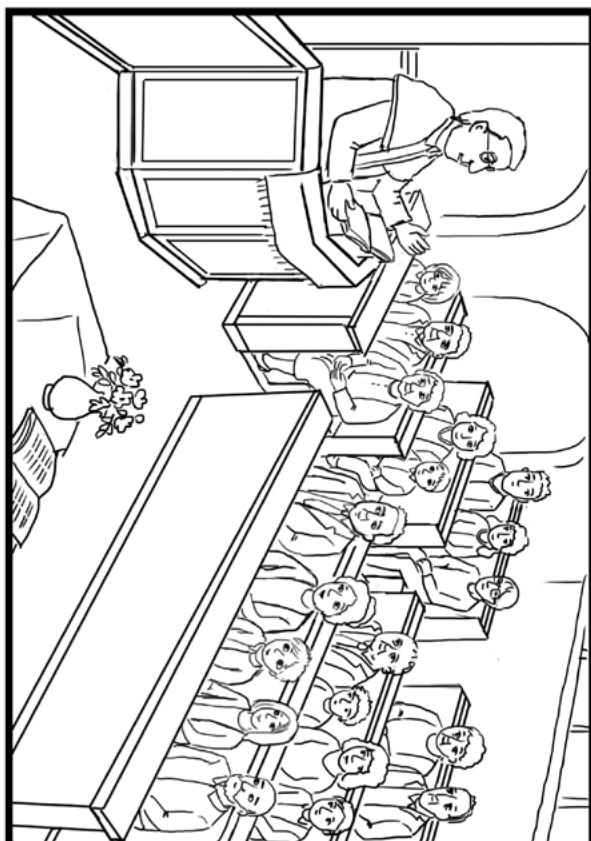
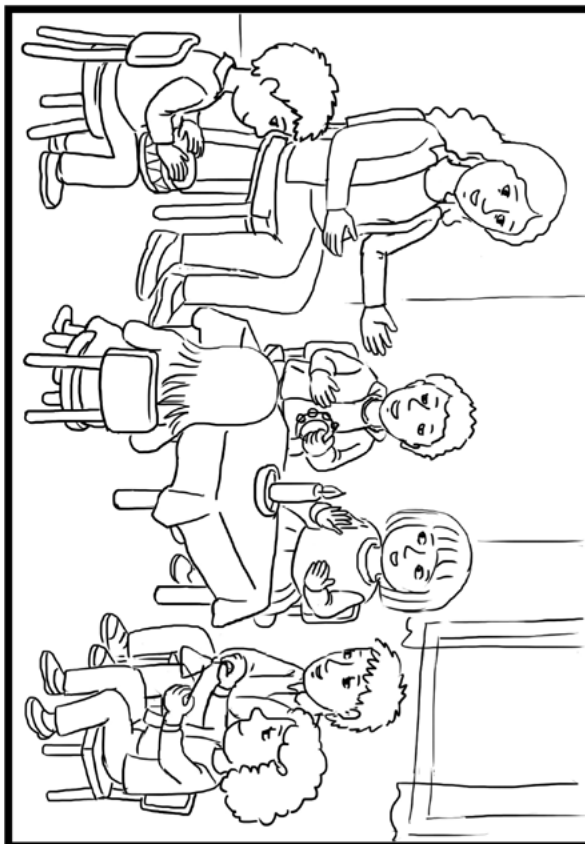
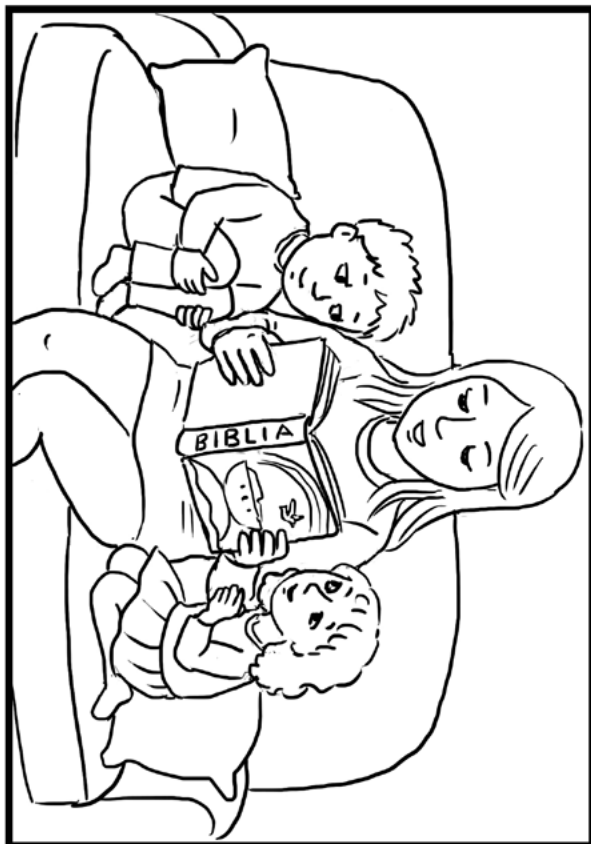

Isten gondviselése – 3. feladat
Neked kik segítenek abban, hogy Jézusra figyelj? Beszélgessetek a képről!

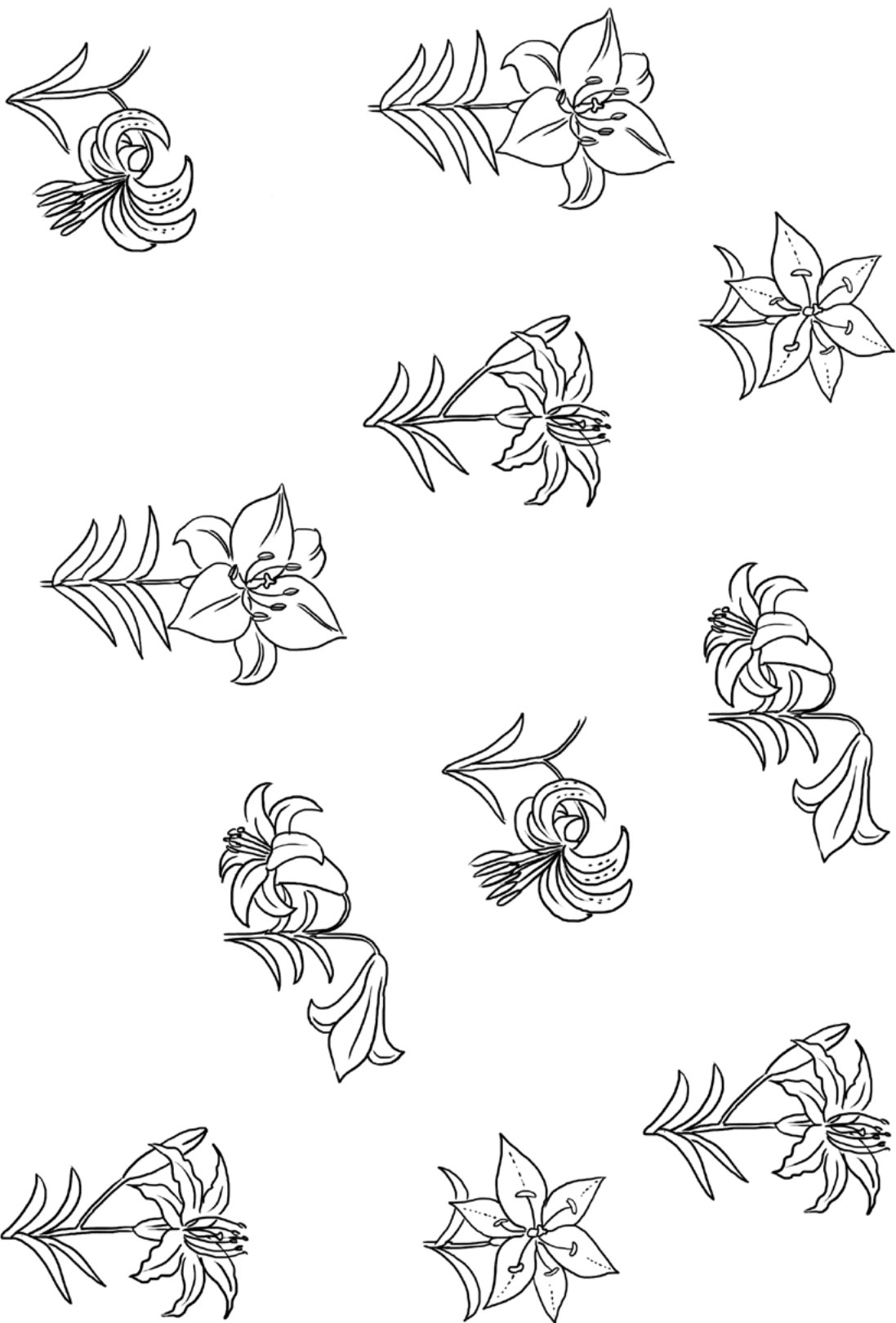

Isten gondviselése – 4. feladat

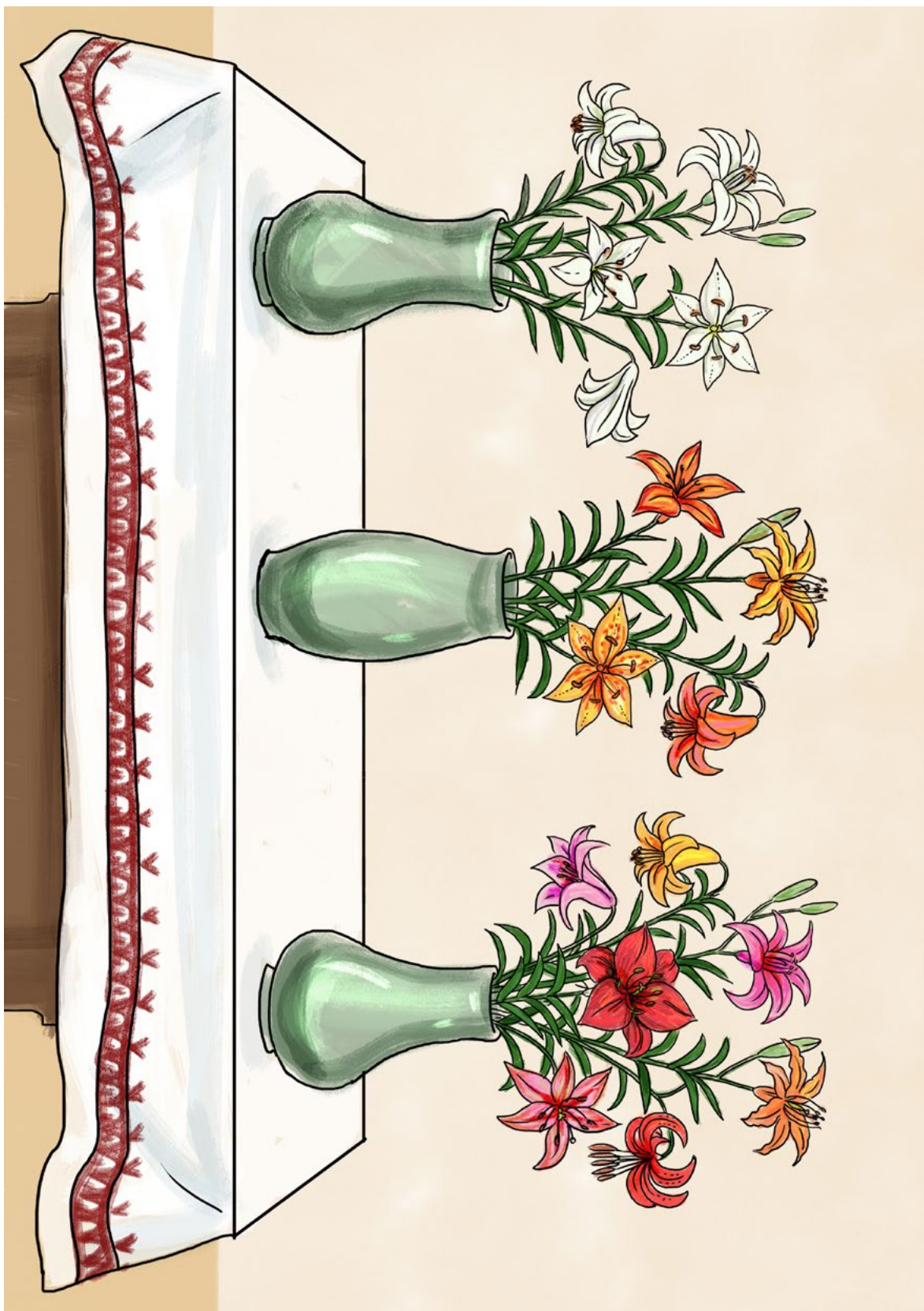
Te hogyan figyelhetsz Jézusra? Színezz ki egy olyan eseményt, amelyben már részt vettél!

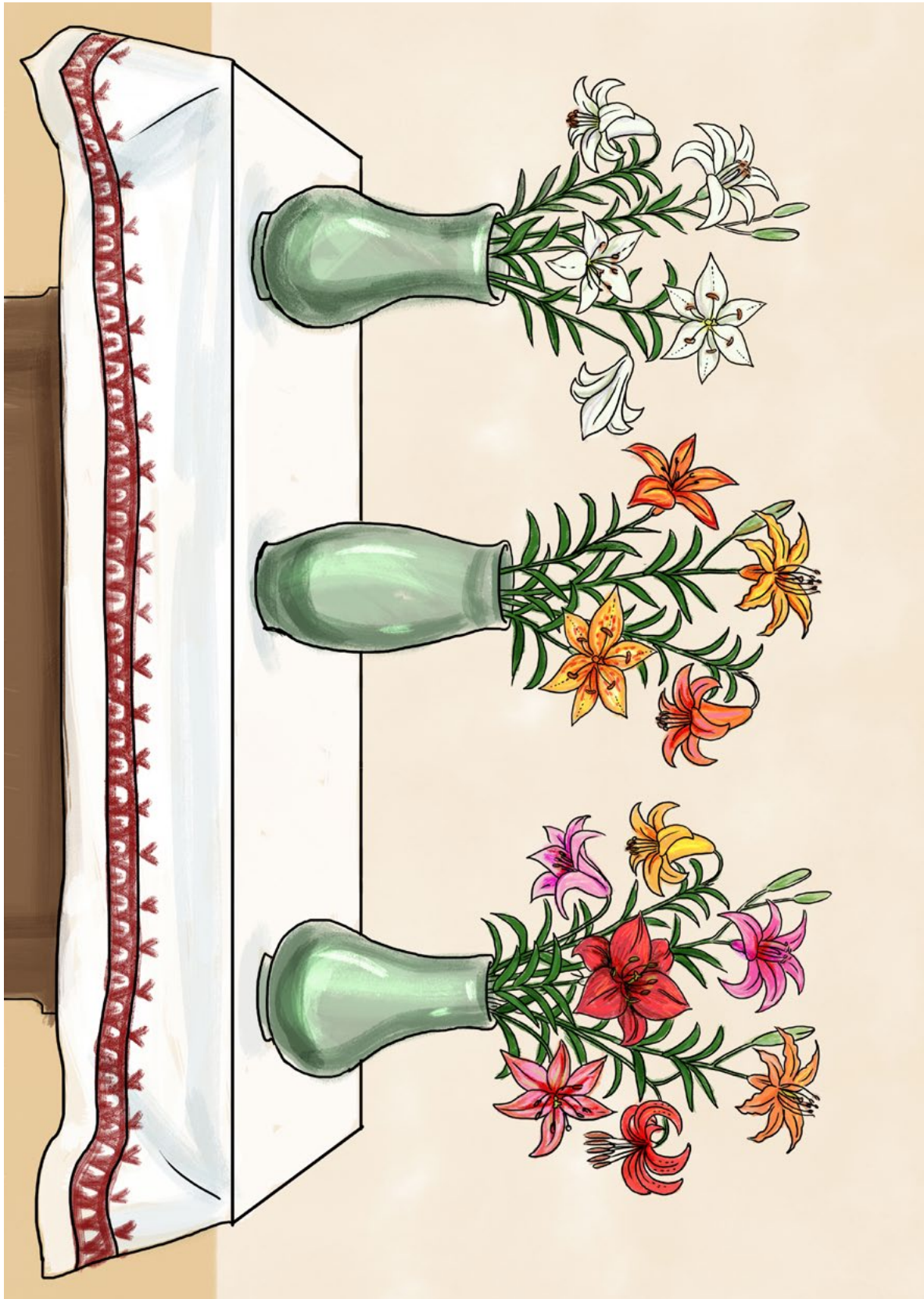
Isten gondviselése – 5. feladat
Színezd azonos színűre az ugyanolyan virágokat!

Isten gondviselése – 6. feladat
Számláld meg, hány szál fehér liliom van a vázában!
Karikázd be azt a vázát, amelyikben a legtöbb virág van!

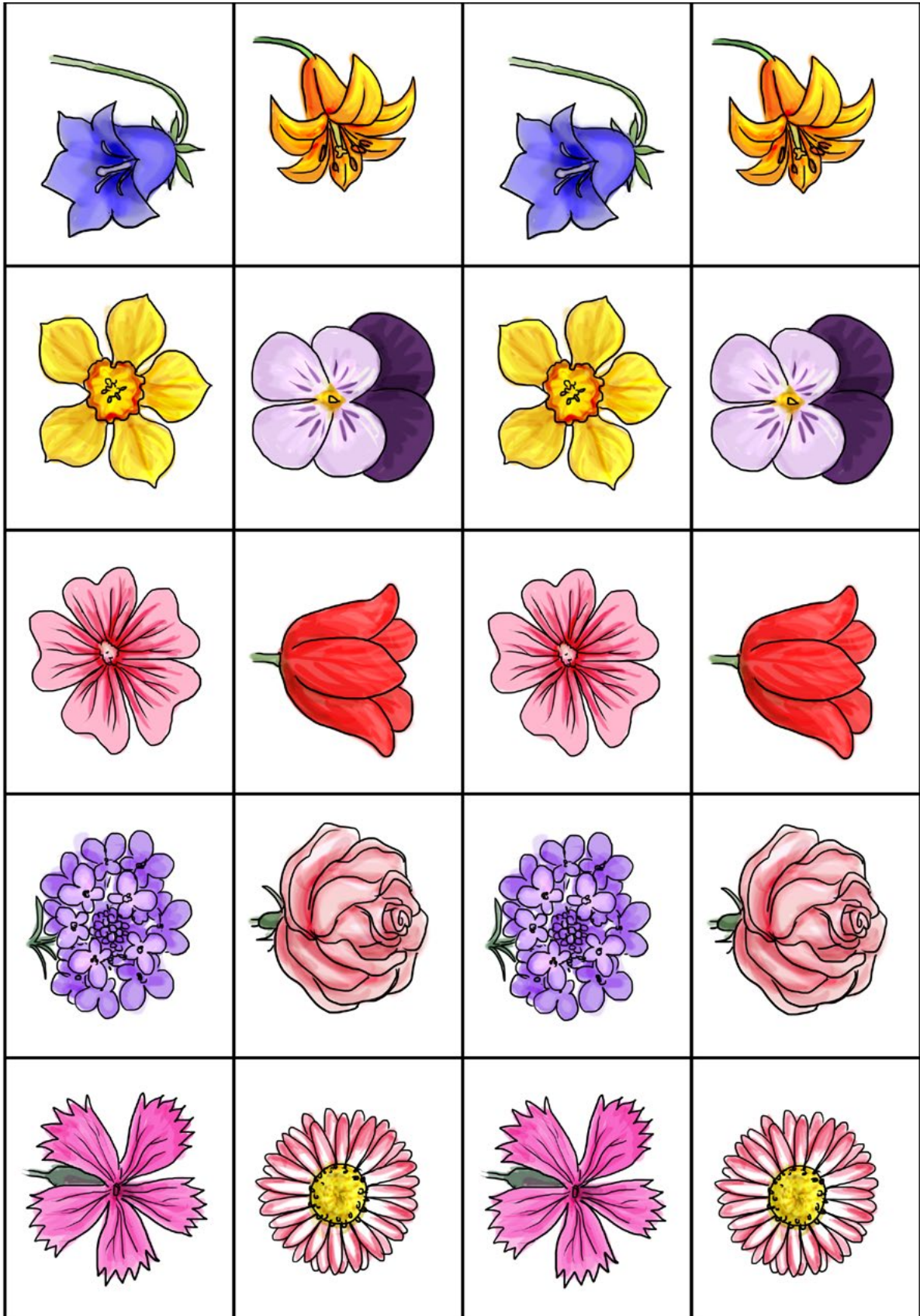
Isten gondviselése – 7. feladat
Rakd ki a képet a darabokból!
(Puzzle)

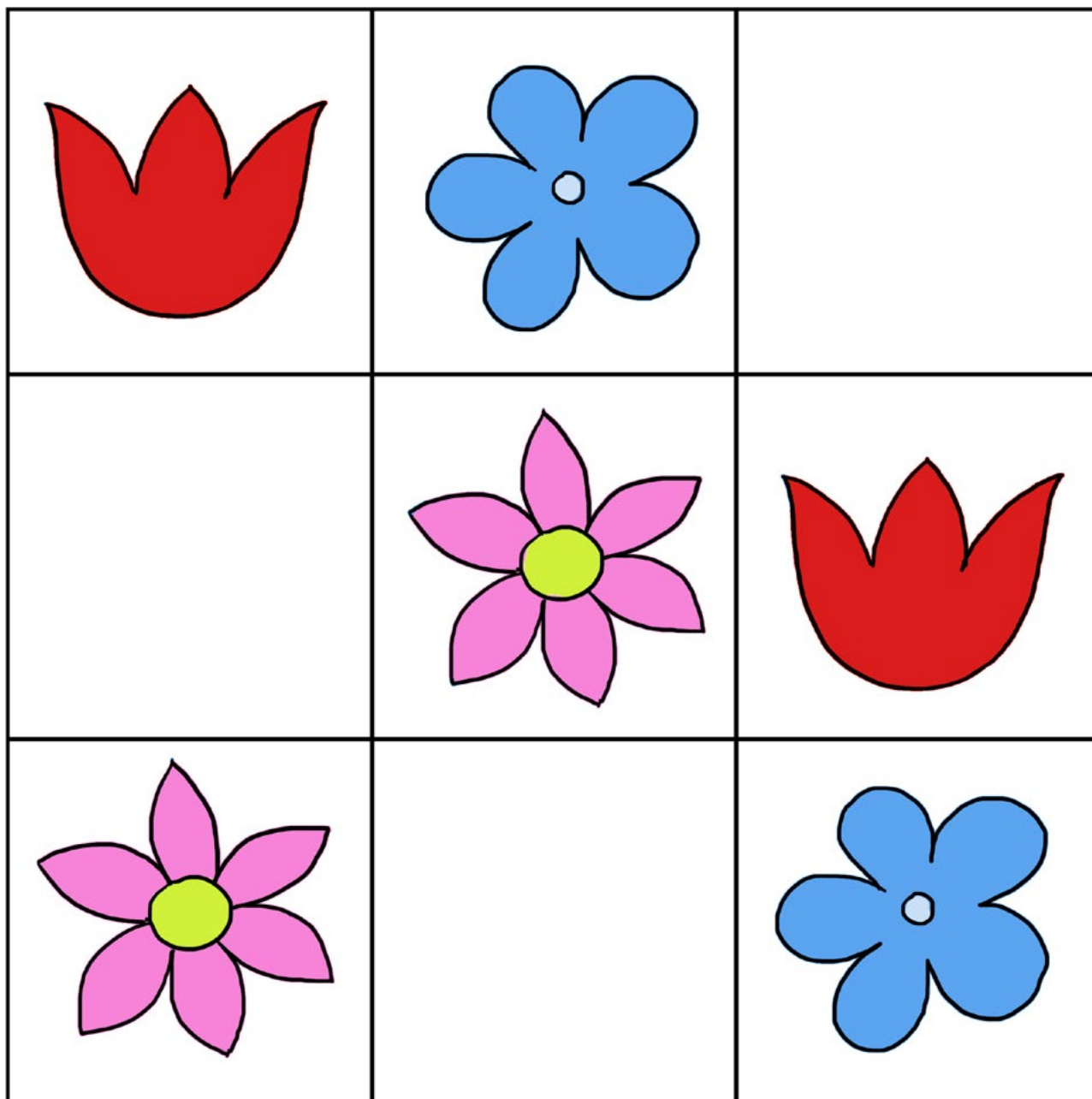
Isten gondviselése – 8. feladat
Rakd ki a képet a darabokból!

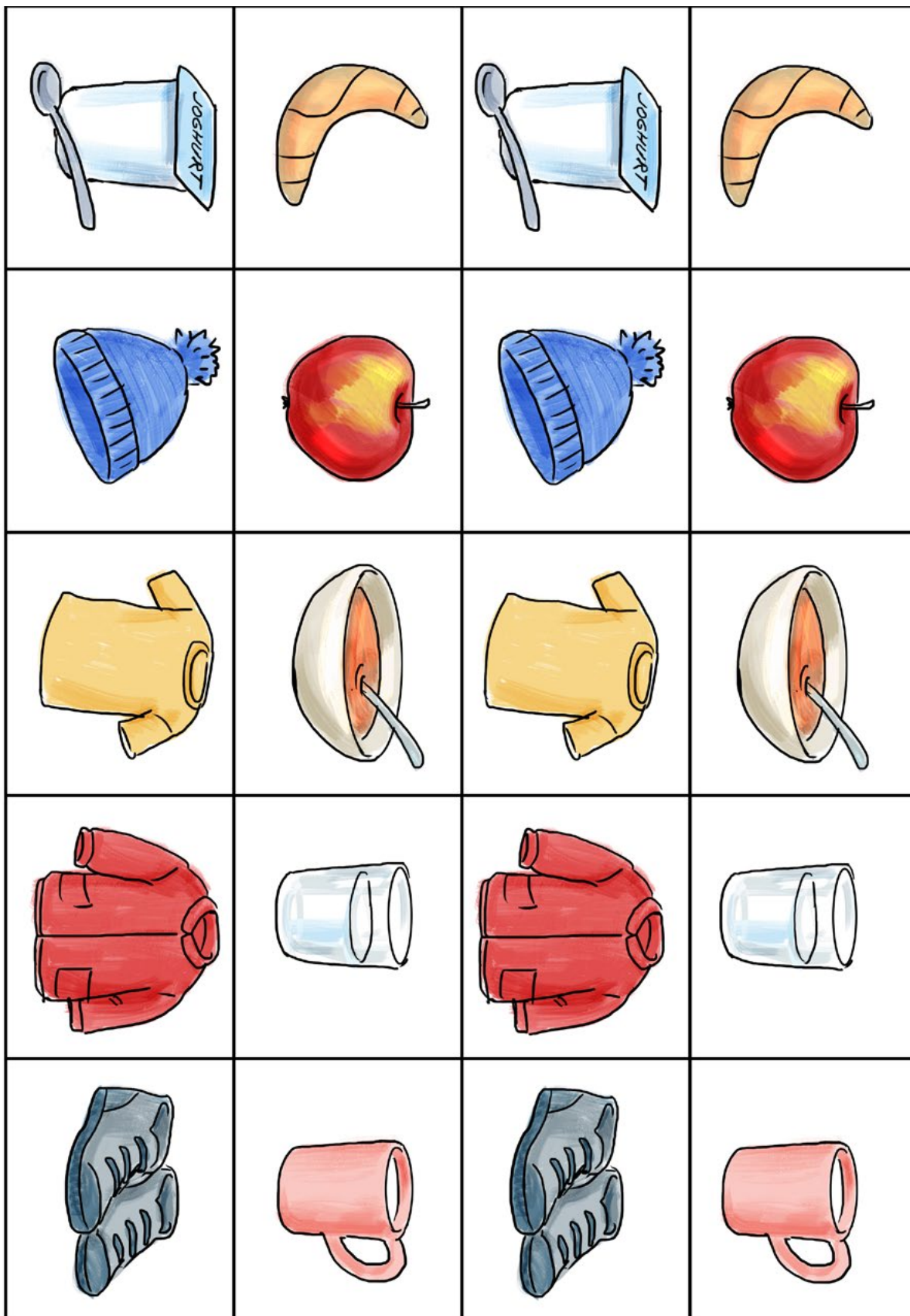
Isten gondviselése – 9. feladat
Keressétek meg a párokat!

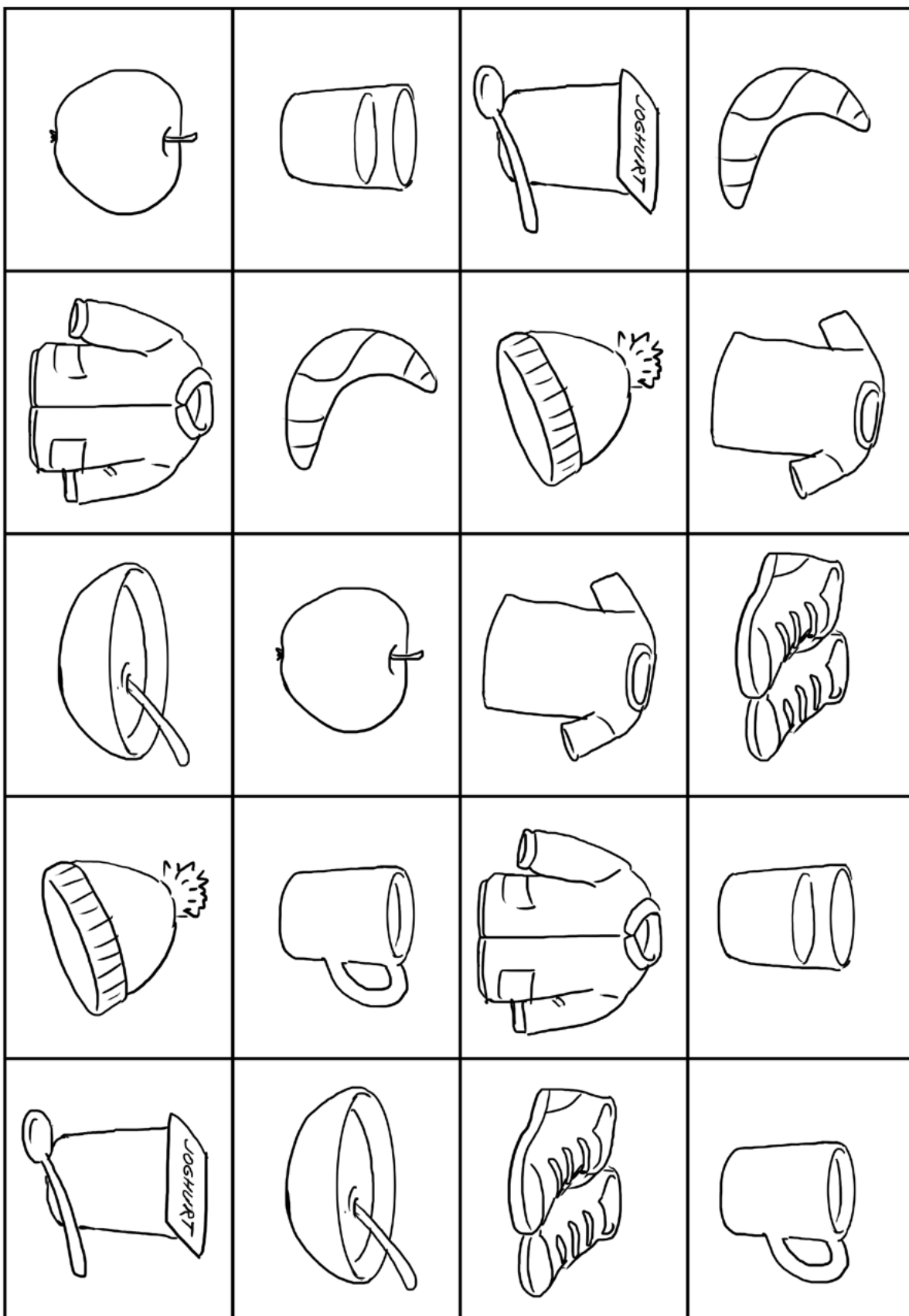
Isten gondviselése – 10. feladat
Rajzold be a hiányzó virágokat!

Isten gondviselése – 11. feladat
Keresd meg a párokat!

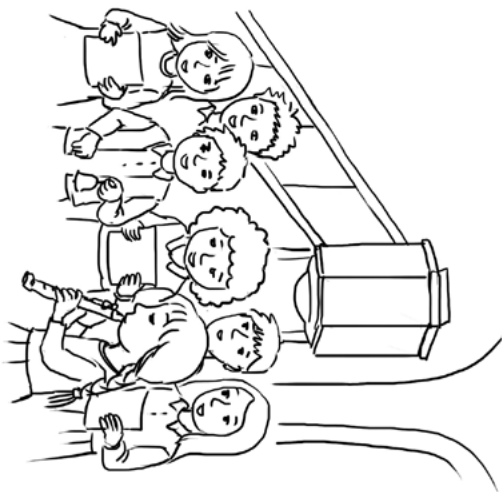
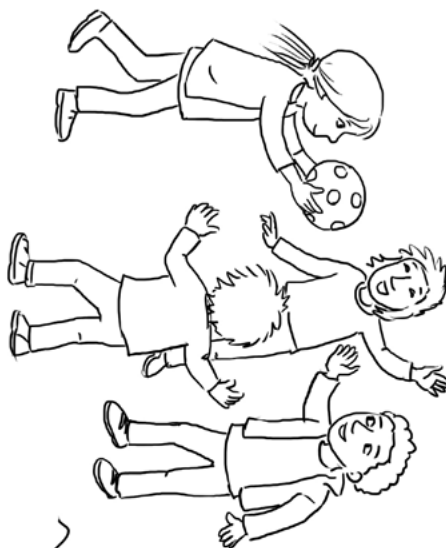
Isten gondviselése – 12. feladat
Színezzétek azonos színűre a párokat!

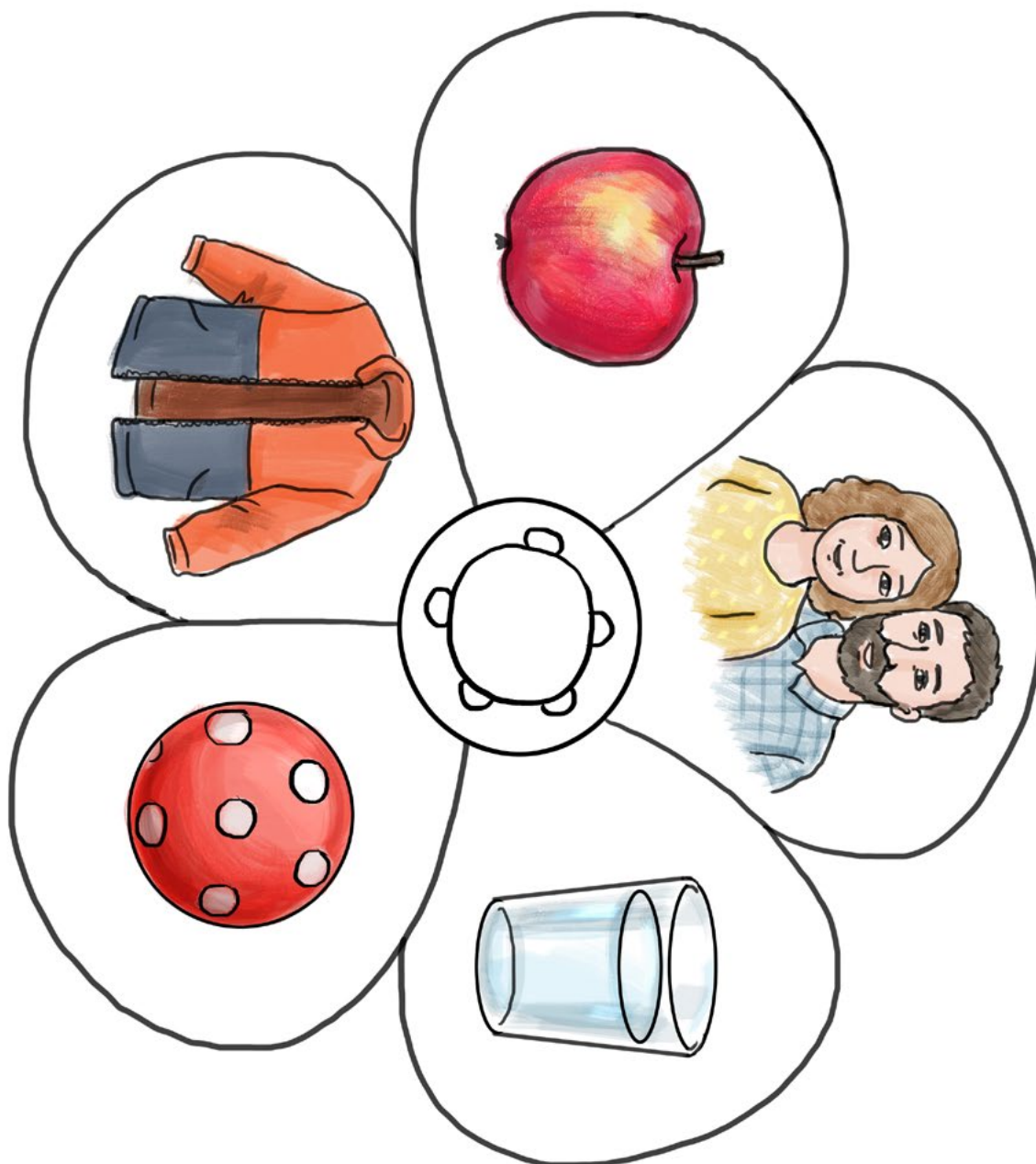
Isten gondviselése – 13. feladat
Beszélgetsetek a képekről! Karikázd be, amit most szeretnél megköszönni Istennek!

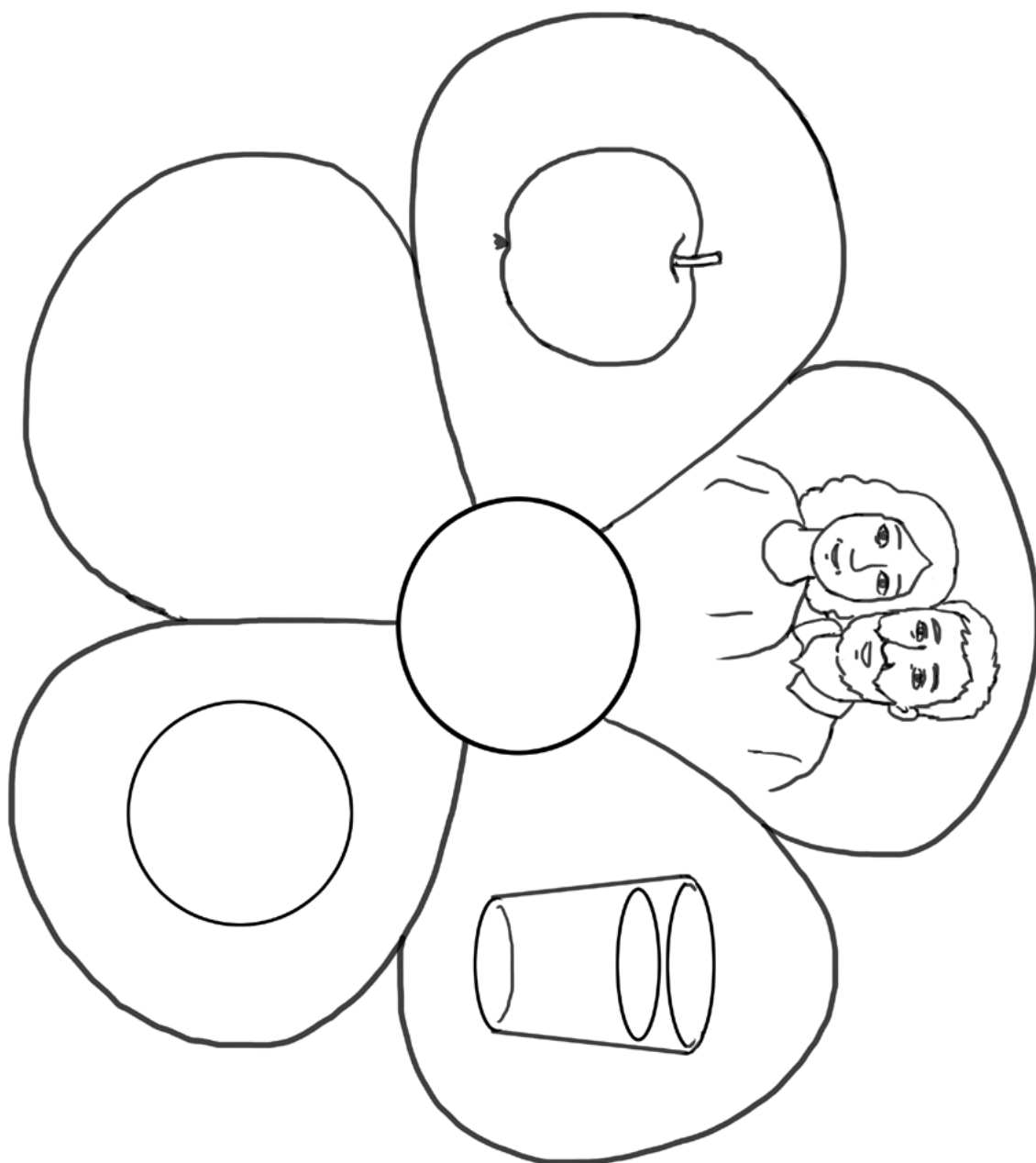
Isten gondviselése – 14. feladat
Színezd ki azt, amit most szeretnél megköszönni Istennek!

Isten gondviselése – 15. feladat
Köszönd meg Istennek, amit a virágszirmokon látsz!
Beszélgetsetek a képről!

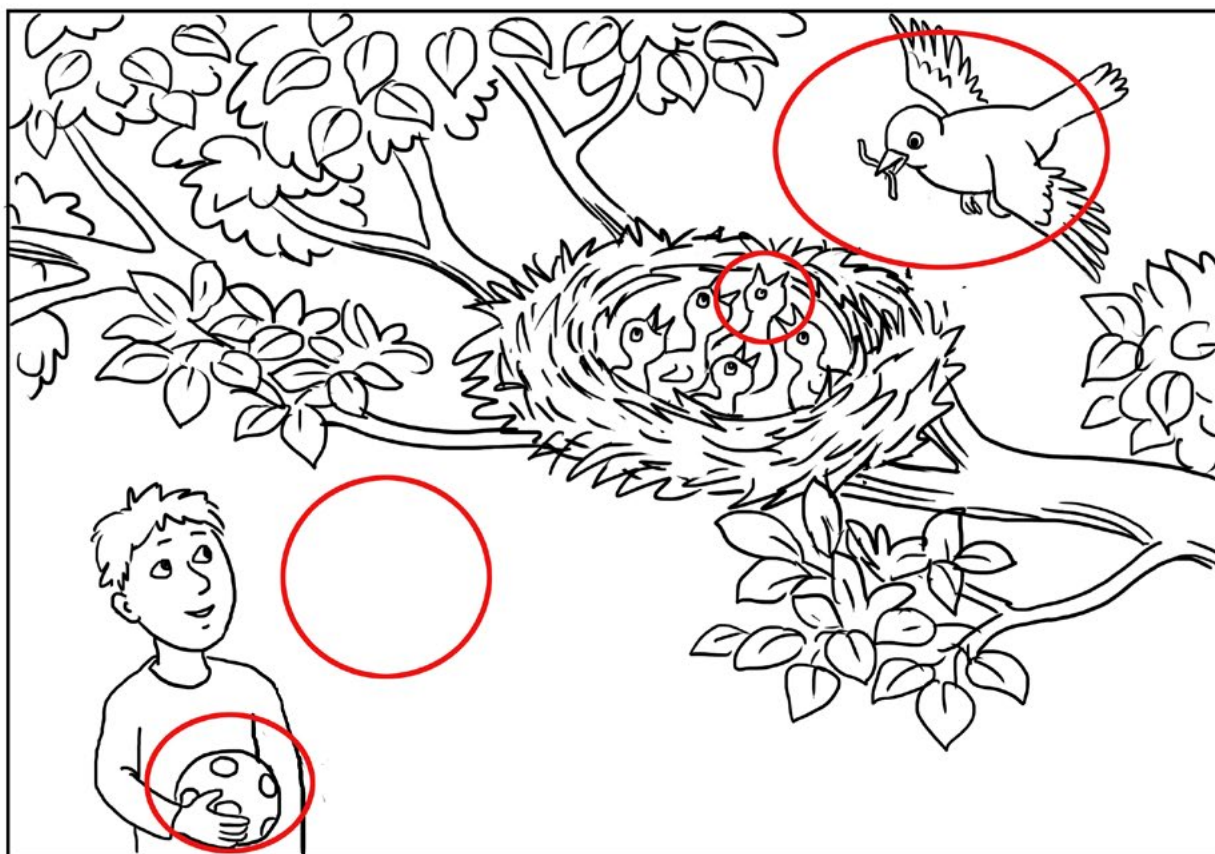
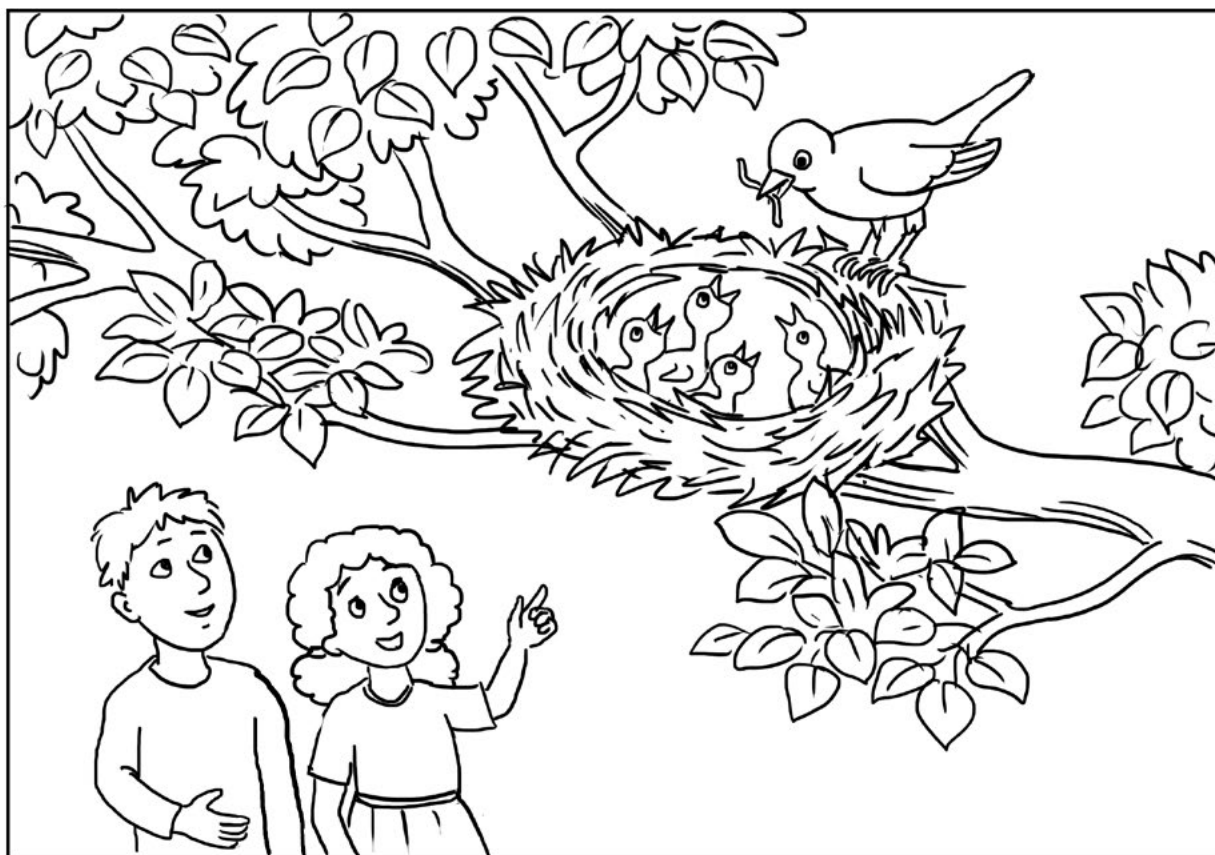

Isten gondviselése – 16. feladat
Köszönd meg Istennek, amit a virágszirmokon látsz!
Az üres szirmba te rajzolj valamit, amiért hálás vagy!

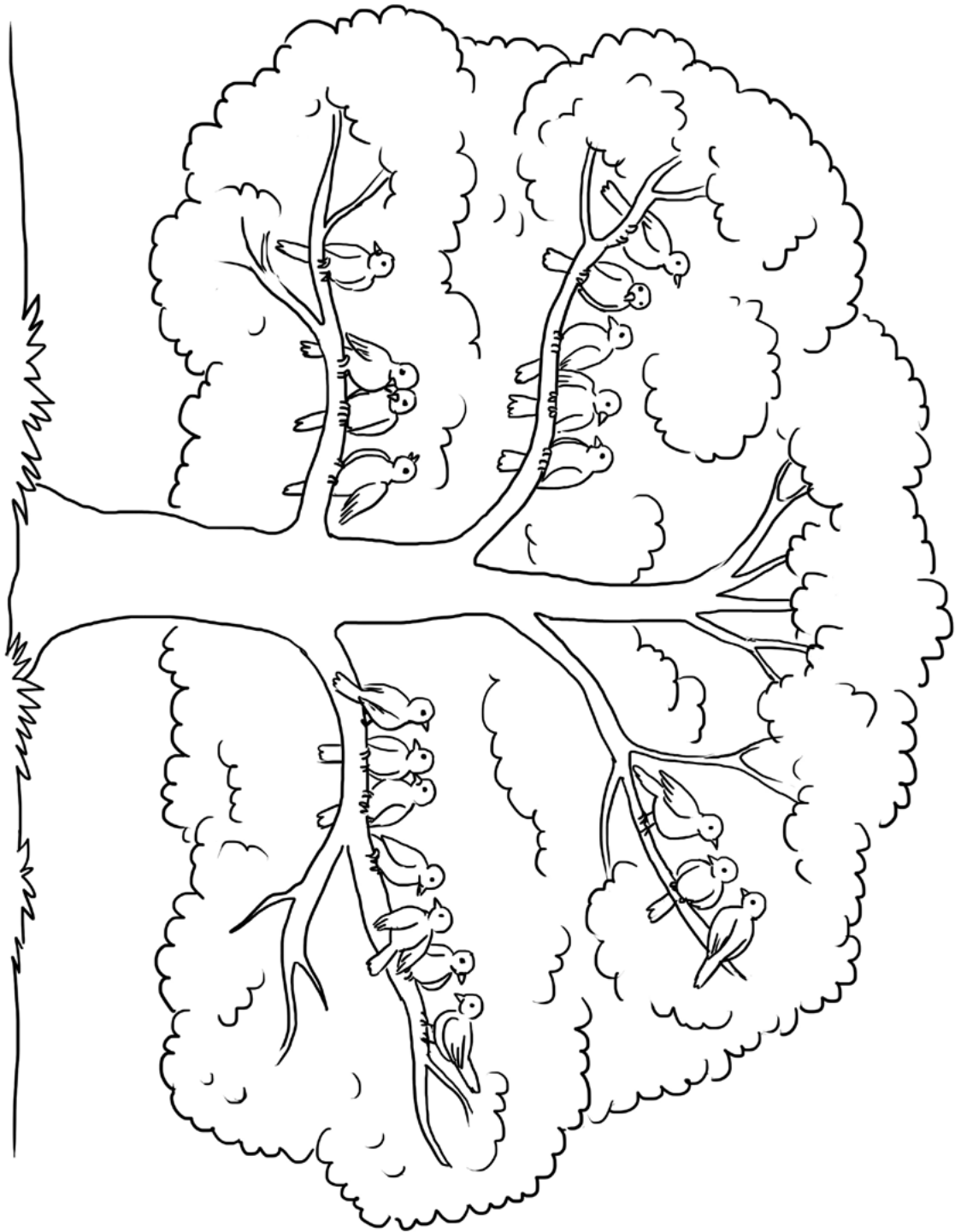
Isten gondviselése – 17. feladat
Keresd meg a 4 különbséget a két képen!

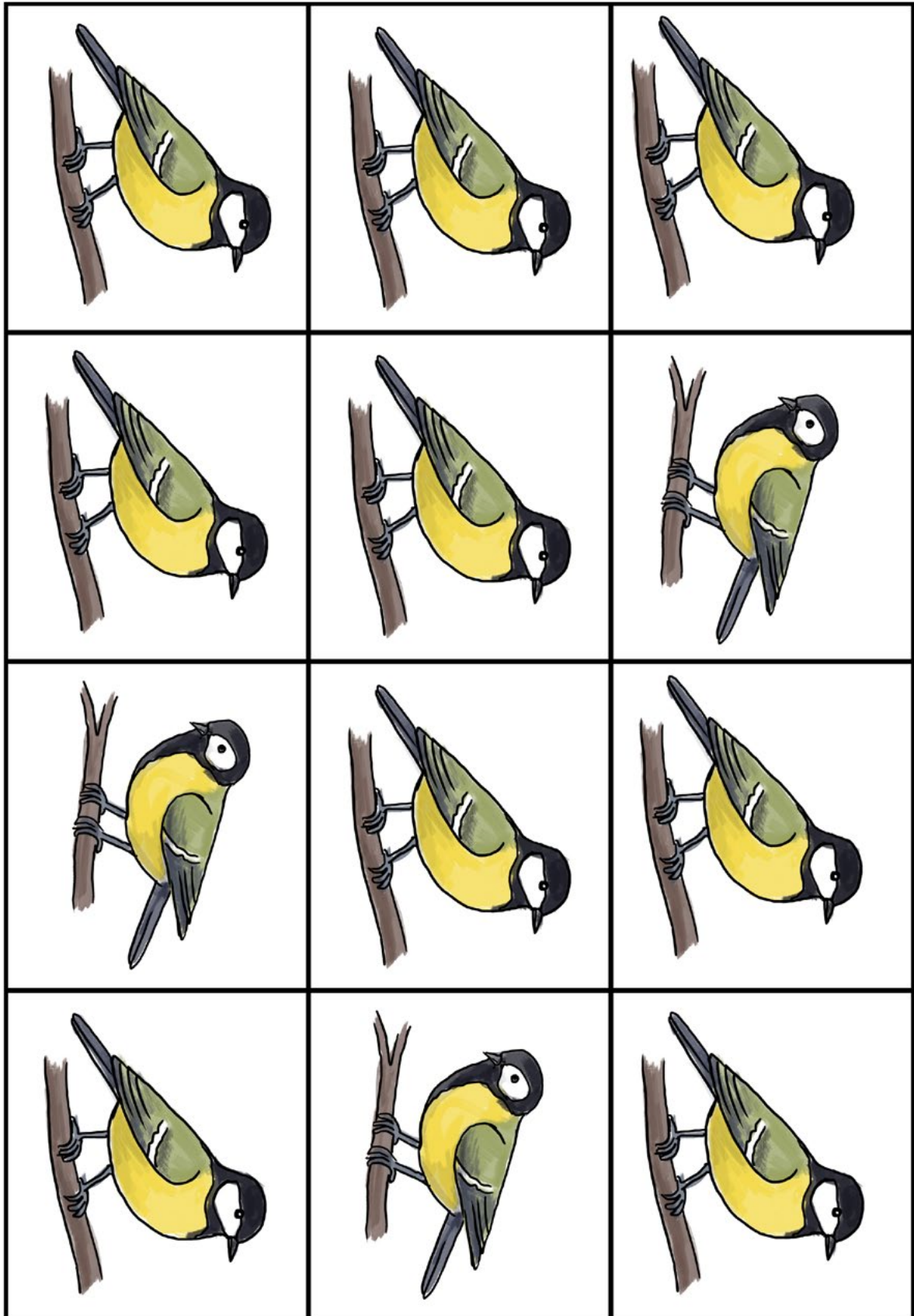
Isten gondviselése – 18. feladat

Számláld meg, hány madár ül a legfelső ágon! Karikázd be azt az ágot, amelyiken a legtöbb madár van! Színezd ki azt, amelyiken a legkevesebb!

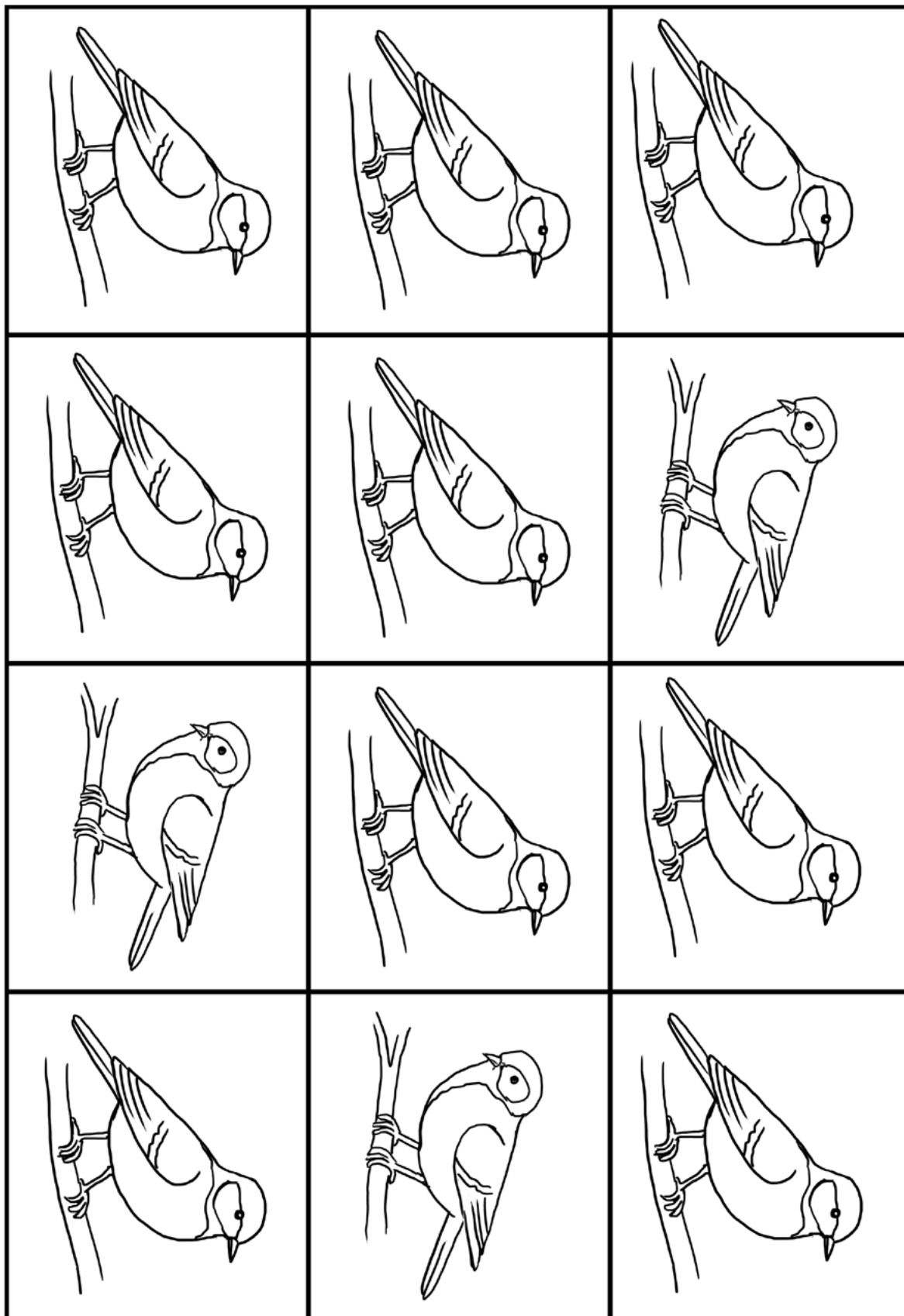
Isten gondviselése – 19. feladat

Keresd meg és karikázd be minden sorban azt a madarat, amelyik különbözik a többitől!

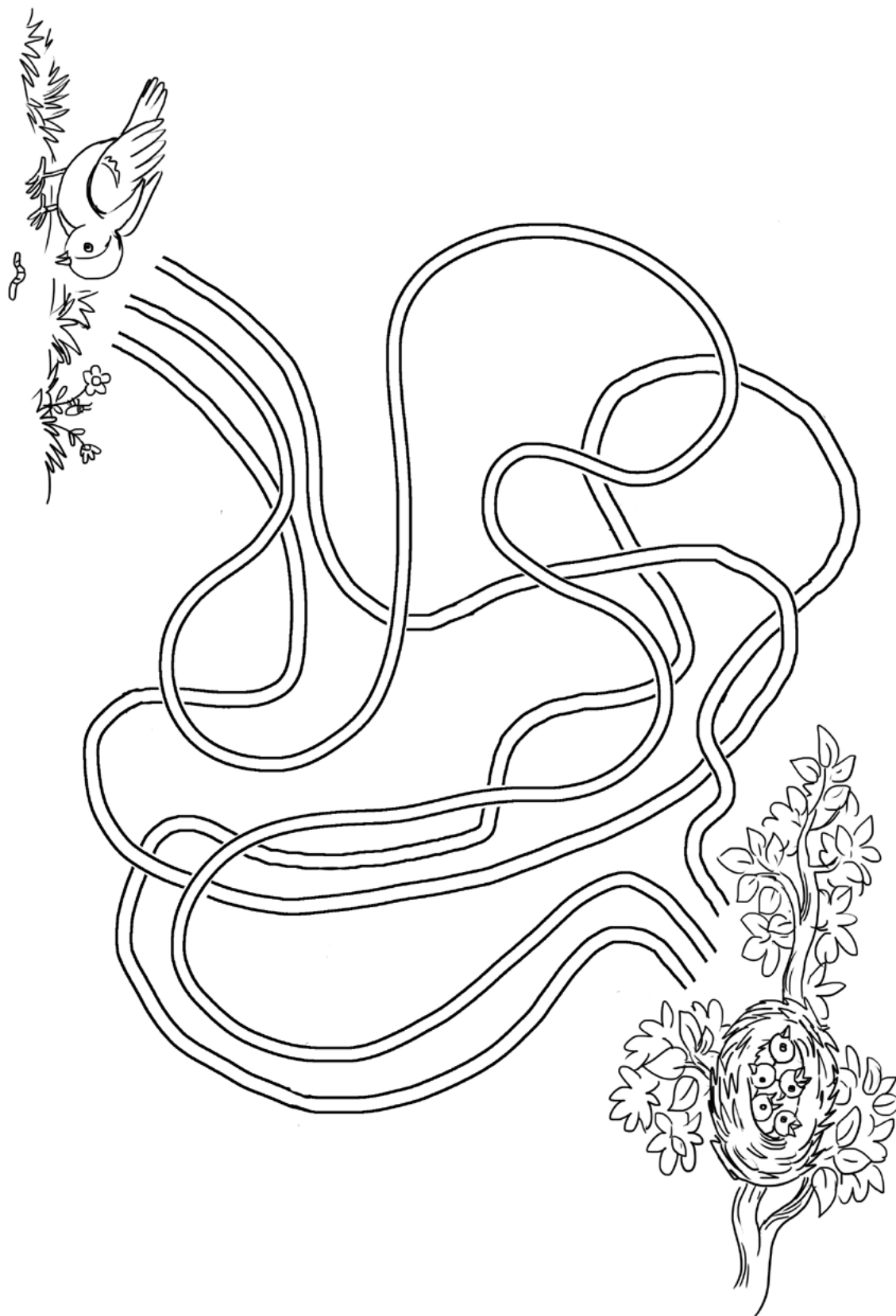

Isten gondviselése – 20. feladat

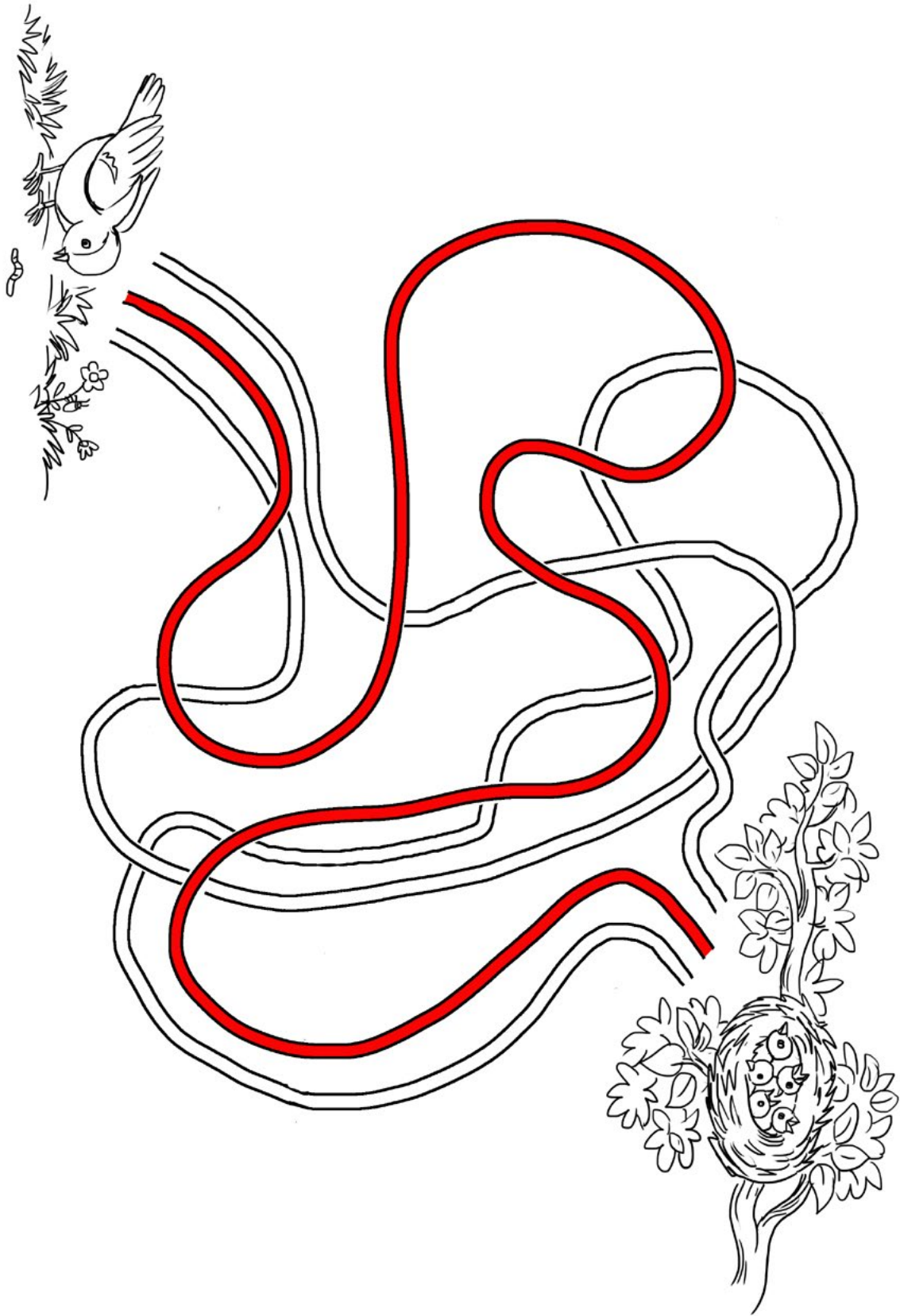
Keress meg és színezd ki minden sorban azt a madarat, amelyik különbözik a többitől!

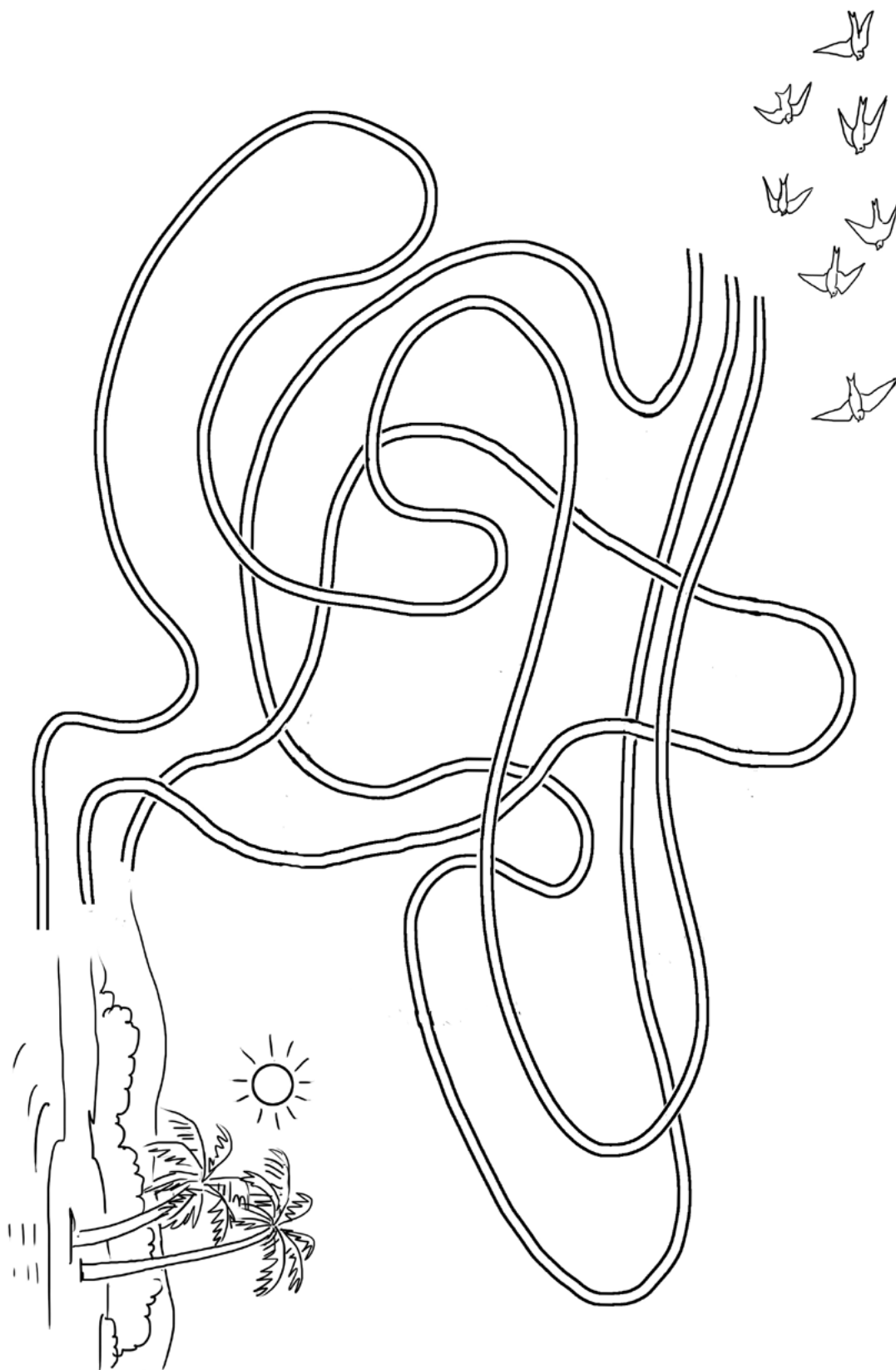
Isten gondviselése – 21. feladat
Vezesd a fészekhez az ételment hozó madarat!

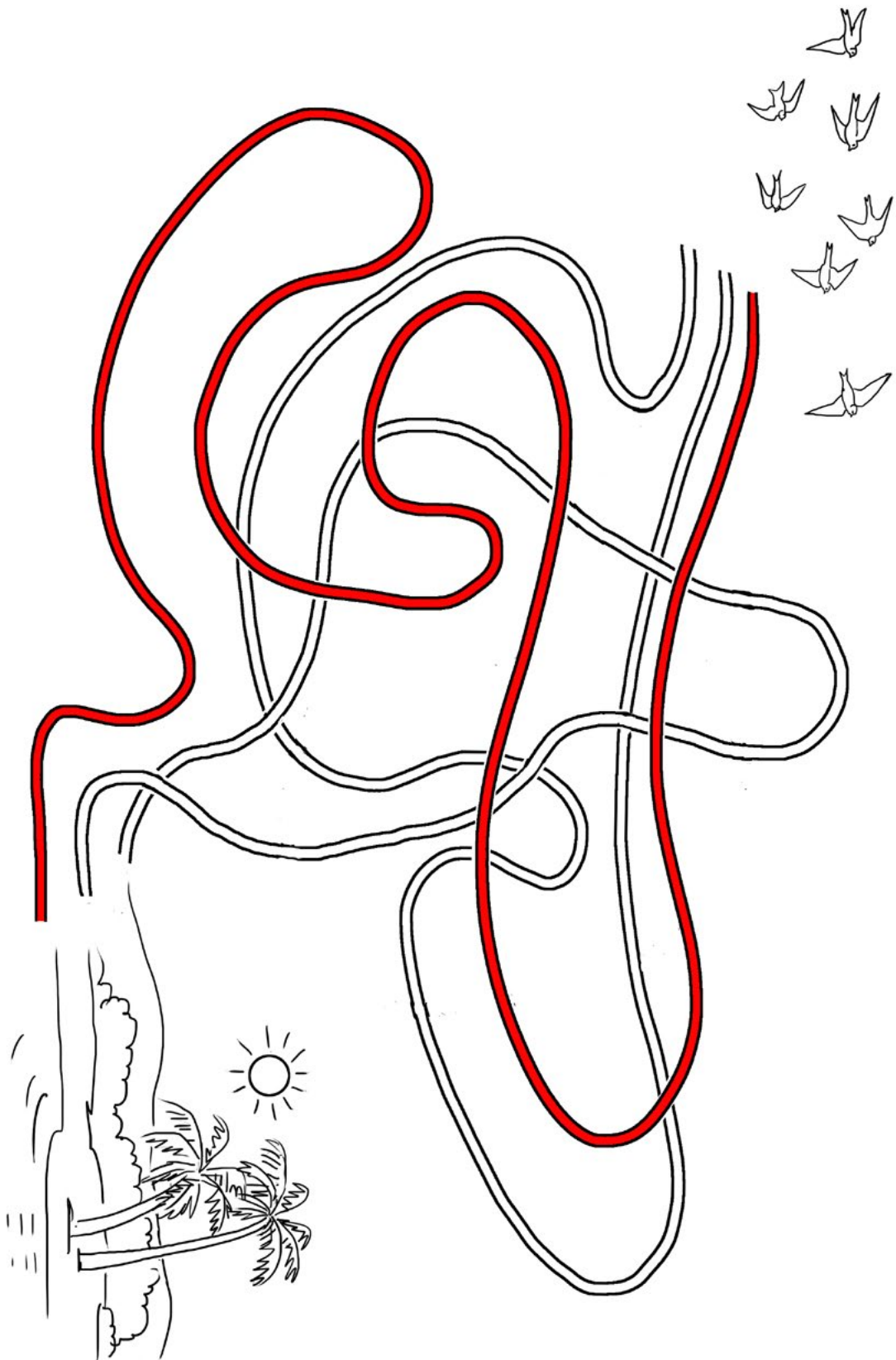
Isten gondviselése – 21. feladat ■ megoldás

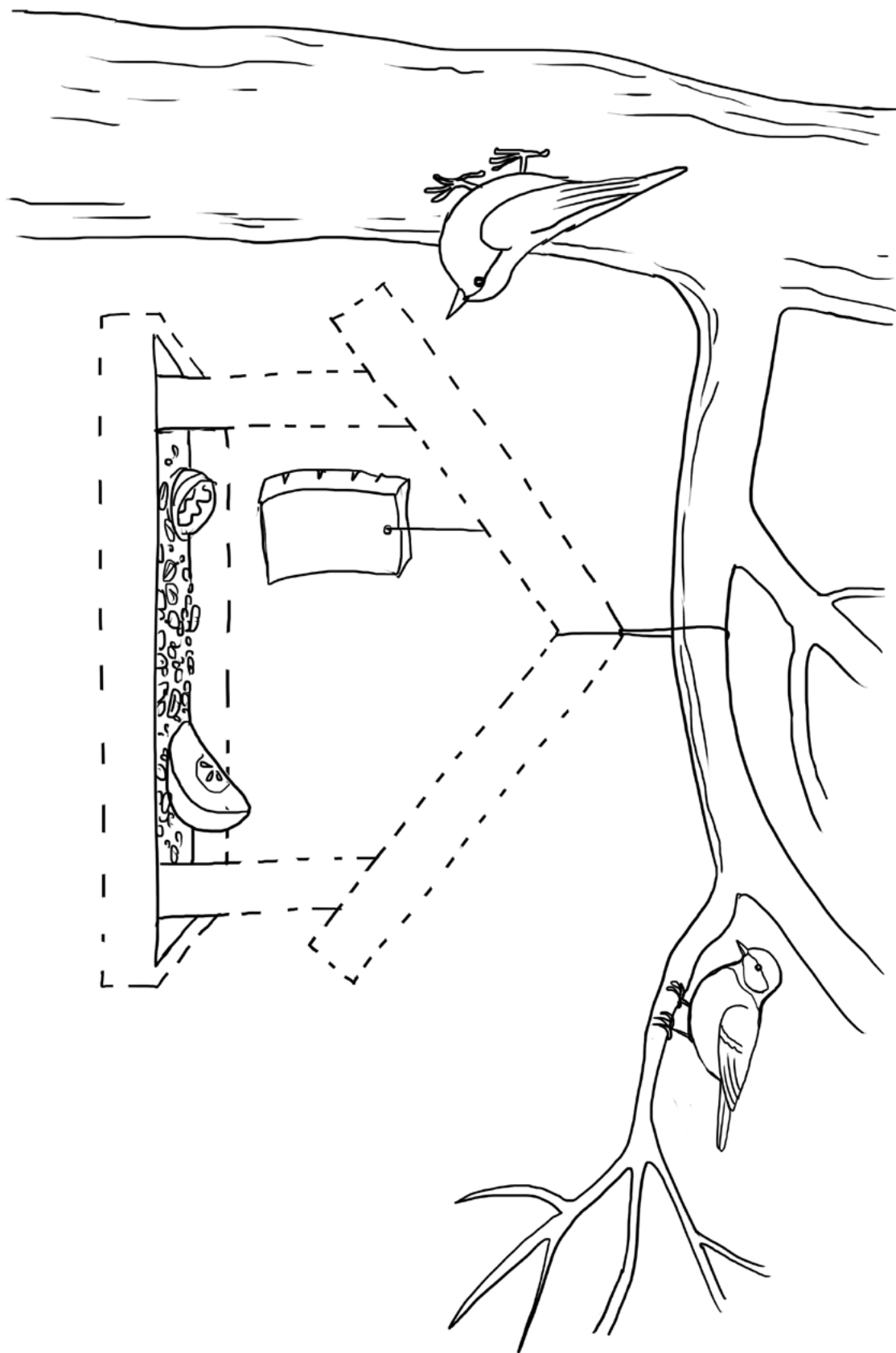
Isten gondviselése – 22. feladat
Vezesd a madarakat a pálmafákhoz!

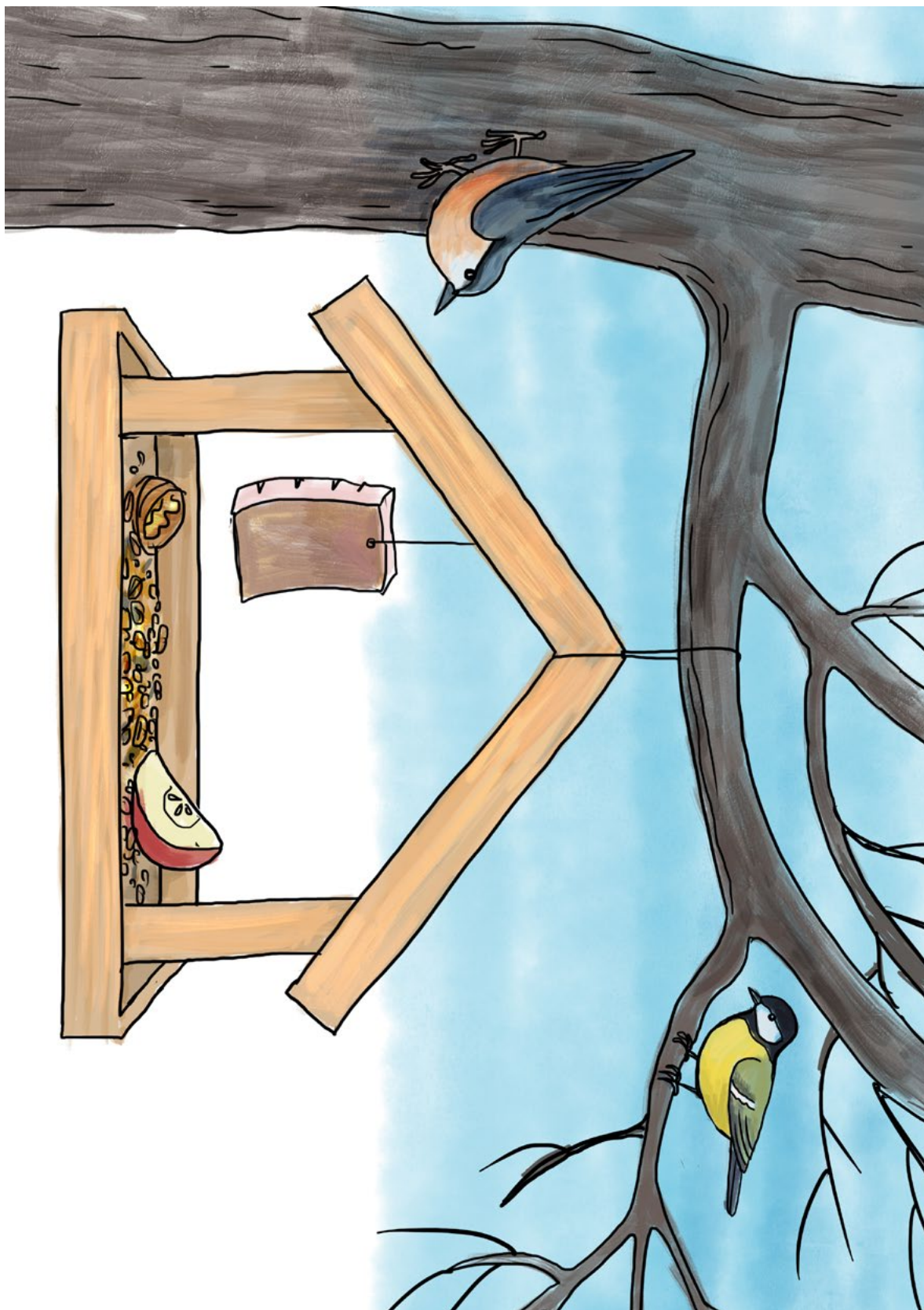
Isten gondviselése – 22. feladat ■ megoldás

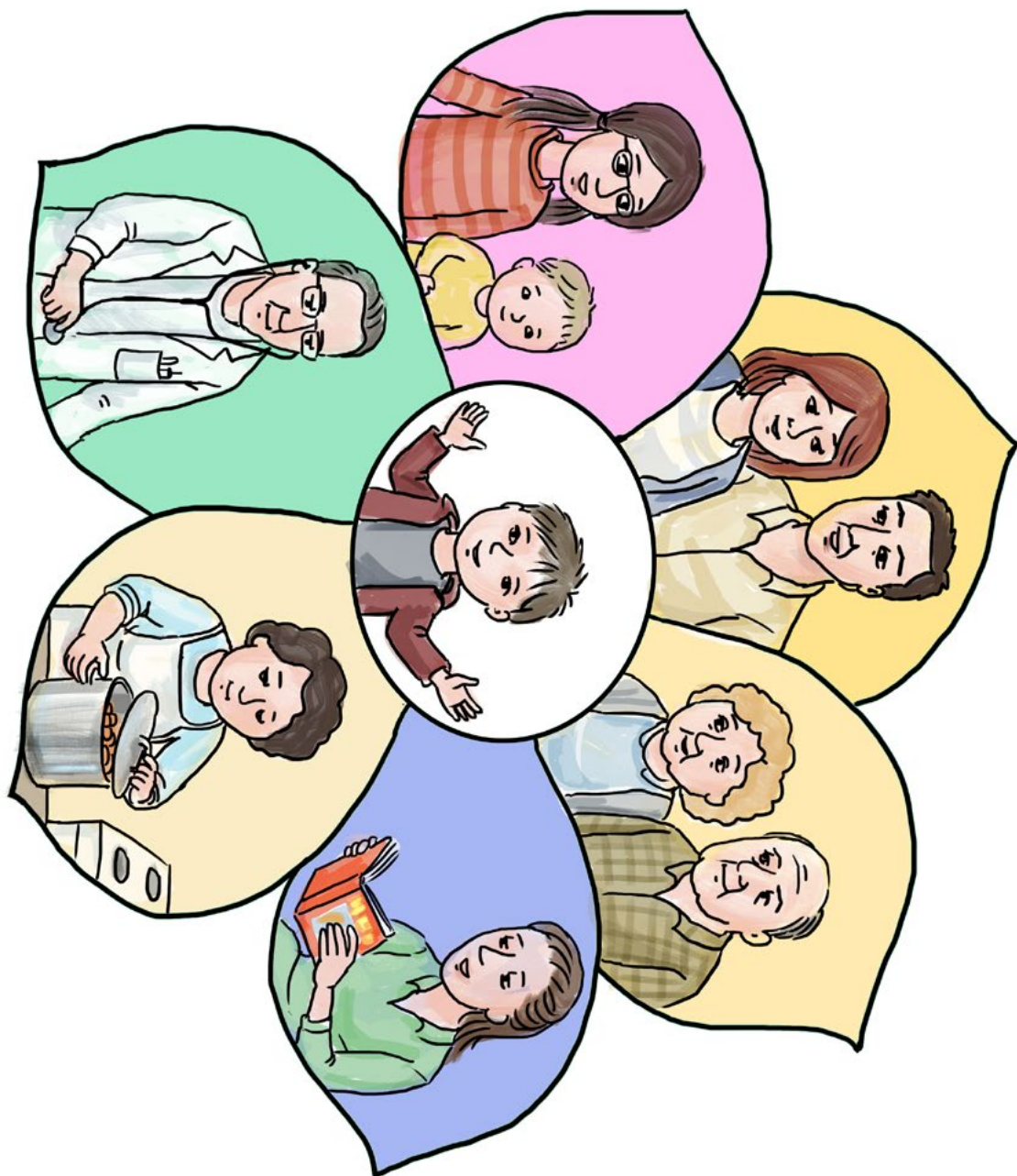
Isten gondviselése – 23. feladat
Kösd össze a vonalakat és színezd ki a képet!

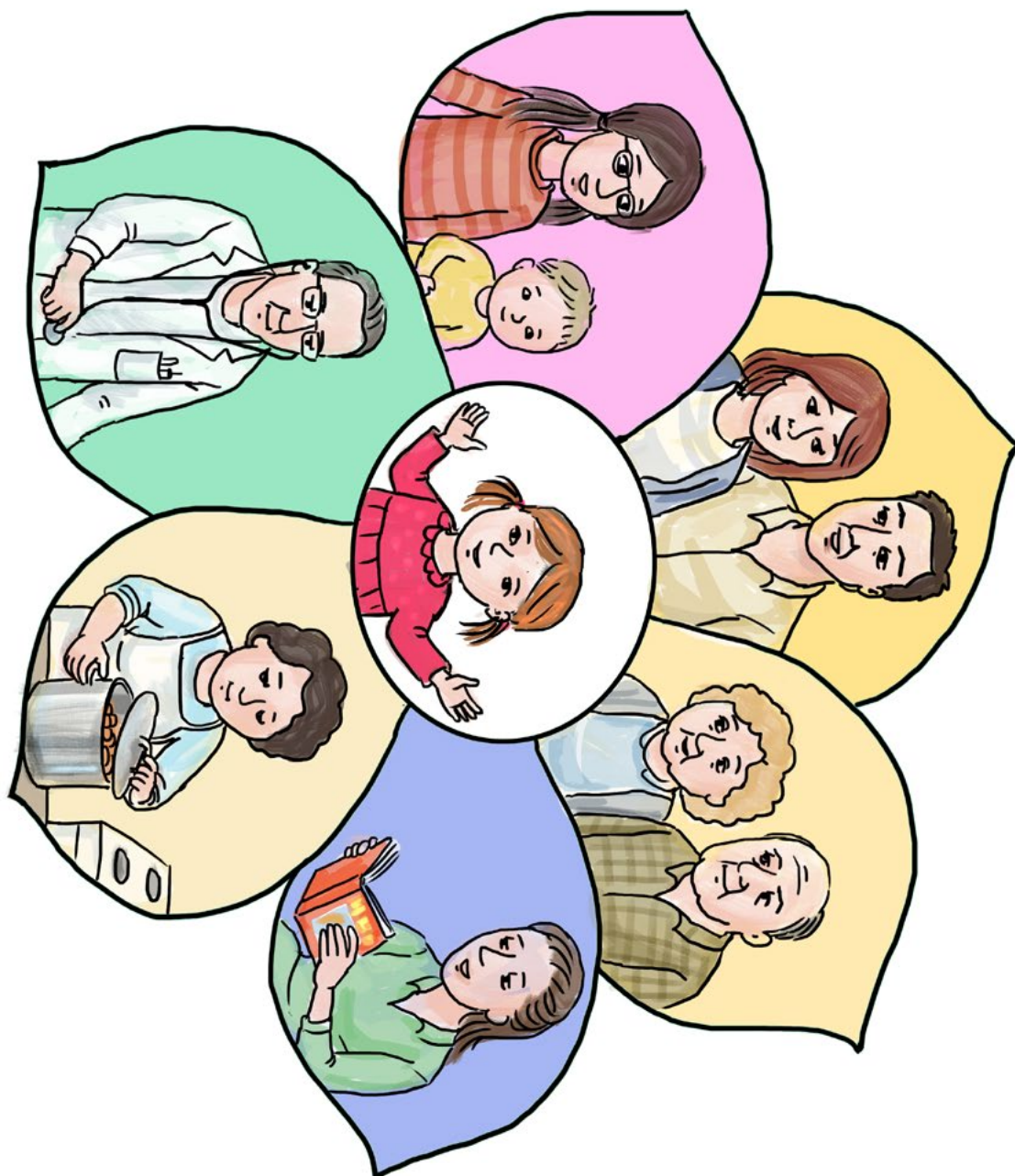
Isten gondviselése – 24. feladat
Rakd ki a képet a darabokból!
(puzzle)

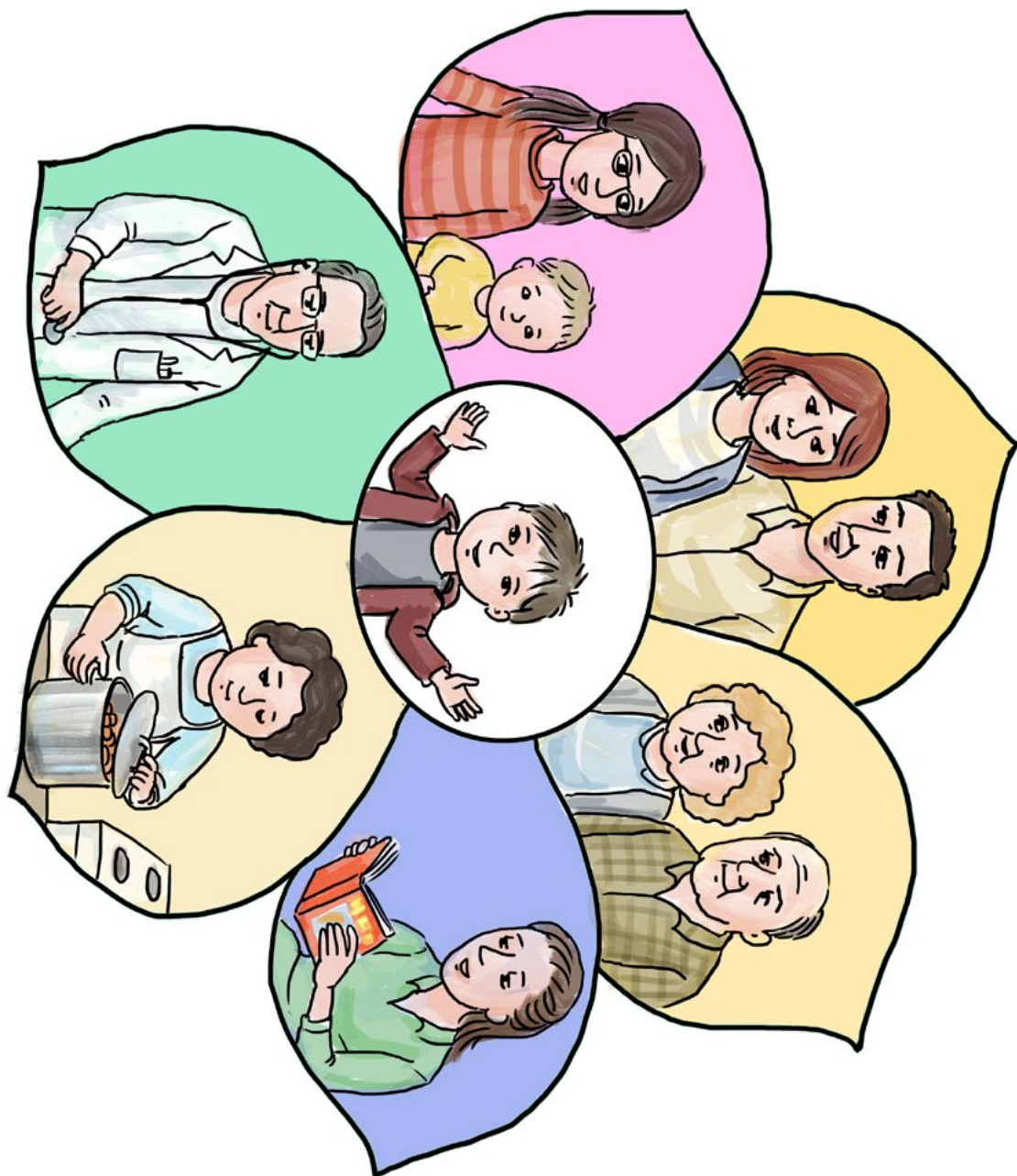
Isten gondviselése – 25. feladat
Kik azok, akik gondoskodnak rólad? Beszélgessetek a képről!
(fiúknak)

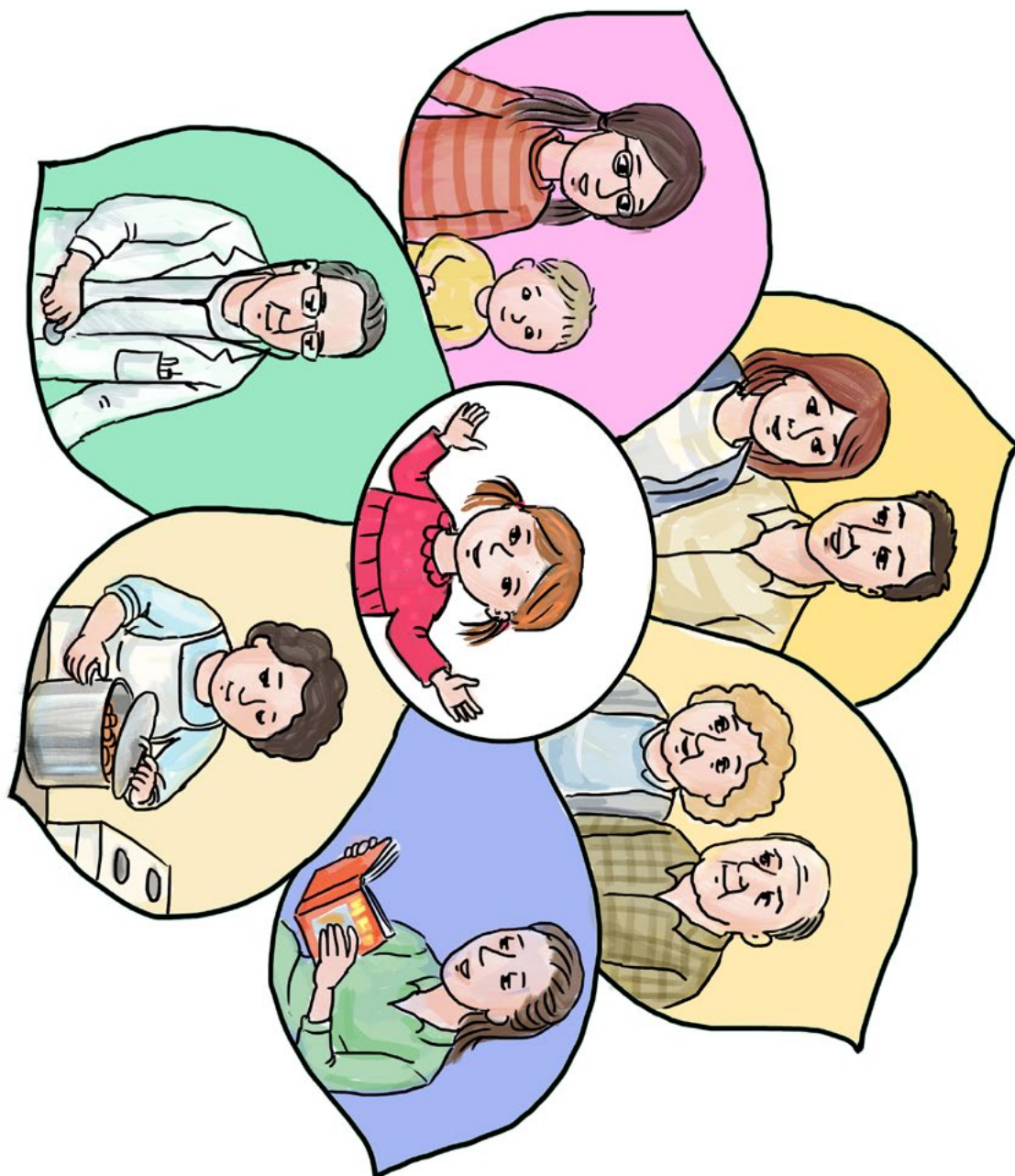
Isten gondviselése – 25. feladat
Kik azok, akik gondoskodnak rólad? Beszélgetsek a képről!
(lányoknak)

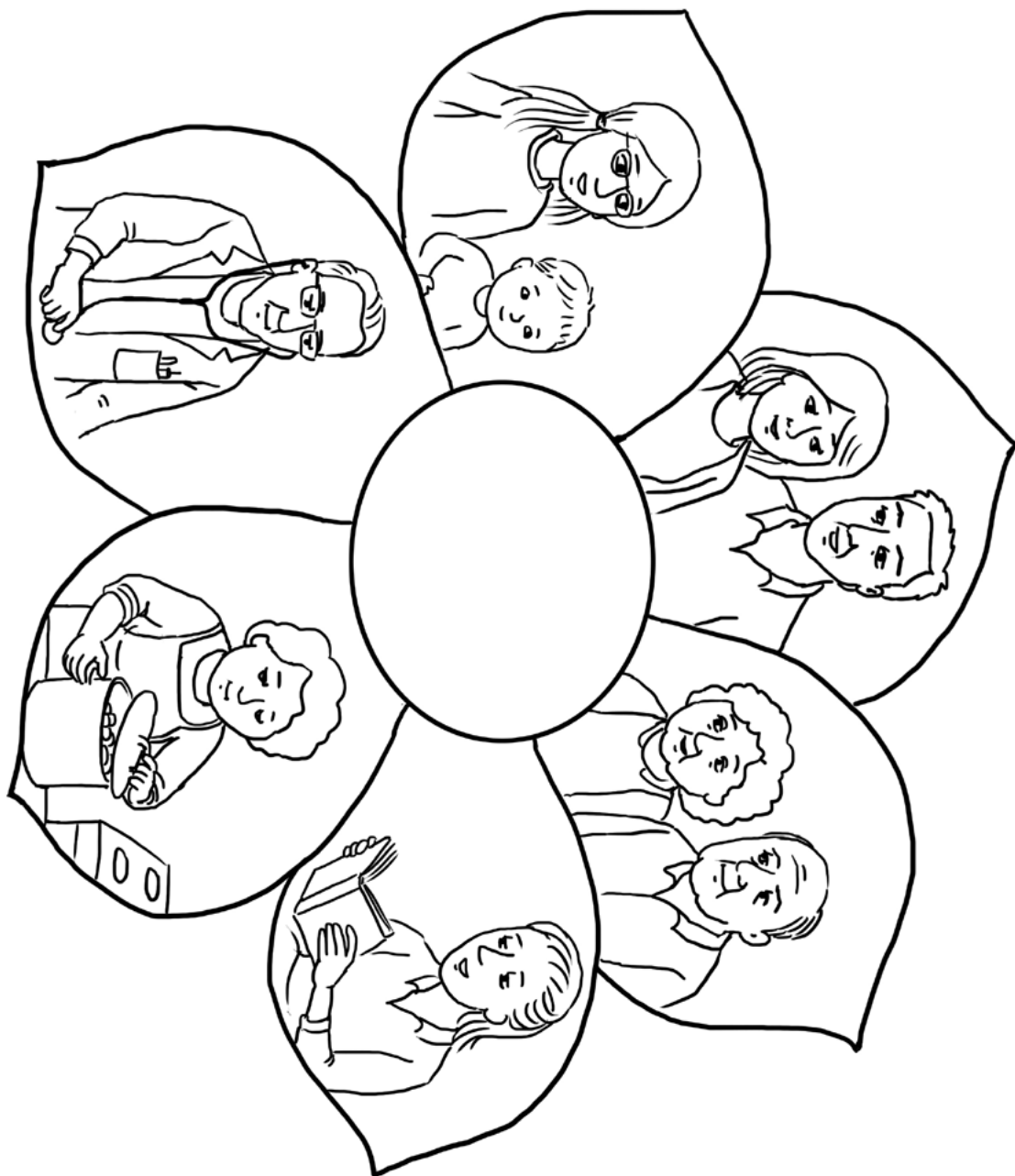
Isten gondviselése – 26. feladat
Kik azok, akik gondoskodnak rólad? Rakd ki a képet a darabokból!
(fiúknak)

Isten gondviselése – 26. feladat
Kik azok, akik gondoskodnak rólad? Rakd ki a képet a darabokból!
(lányoknak)

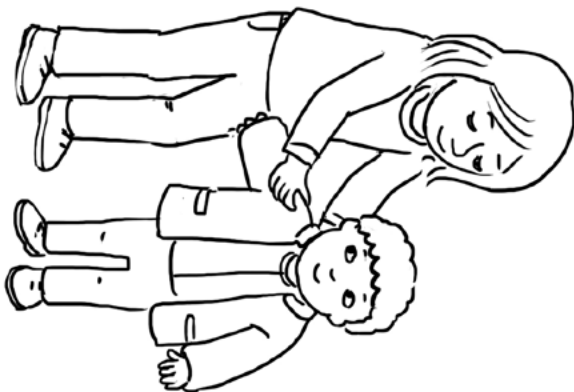
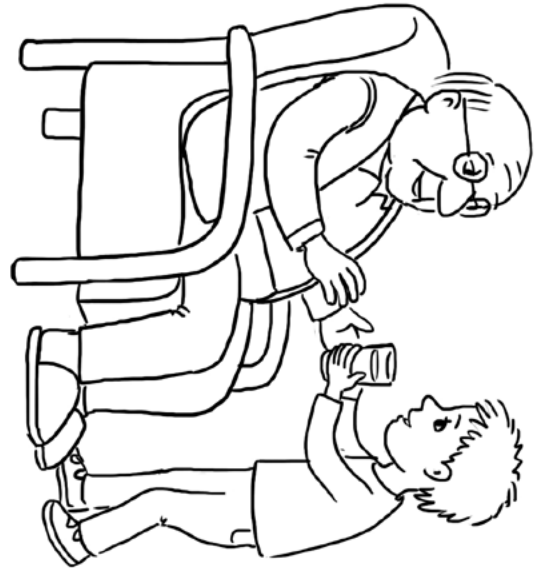
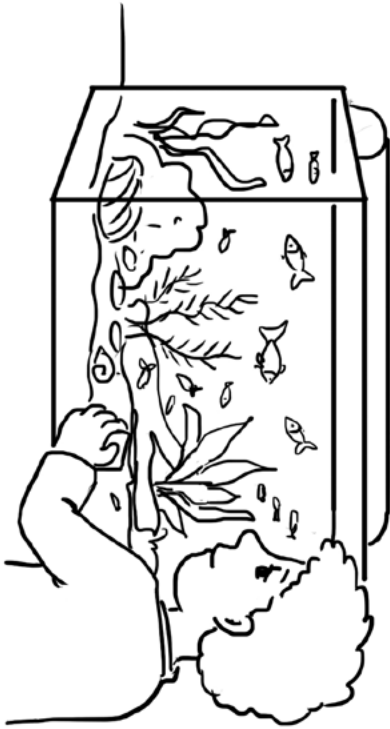
Isten gondviselése – 27. feladat
Kik azok, akik gondoskodnak rólad? Rajzold magadat a virág közepére!

Isten gondviselése – 28. feladat
Beszélgetsek a képről!

Isten gondviselése – 29. feladat
Színezd ki azt, amivel te is tudsz segíteni!

Isten gondviselése – 30. feladat
Beszélgetsetek a képekről!

Isten gondviselése – 31. feladat
Színezd ki a gyerekeket a képen!

